Monogràfic #6 2016

Estratègia Europea sobre Discapacitat 2010-2020

Observatori de la Discapacitat Física

Estratègia Europea sobre Discapacitat 2010-2020

Monogràfic #6
Observatori de la Discapacitat Física
Barcelona, abril 2016

L'**Observatori de la Discapacitat Física** —ODF— és un centre de recerca impulsat per l'associació Amputats Sant Jordi (entitat federada a Cocemfe Catalunya) i amb la col·laboració tècnica de l'Observatori del Tercer Sector, que té per finalitat oferir dades dinàmiques sobre la realitat de les persones amb discapacitat física per promoure la defensa dels seus drets, d'acord amb l'establert en l'article 49 de la Constitució Espanyola, la Llei de la Dependència i la convenció de les Nacions Unides sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat i el seu protocol facultatiu.

Autor/es: Montse Fernández, Laura Chipre i Pau Vidal.
Observatori del Tercer Sector
http://observatoritercersector.org

Aquesta publicació està pensada per a la seva màxima difusió. S'autoritza la seva distribució, còpia i reutilització sempre que es faci sense ànim de lucre i reconeixent l'autoria.

Introducció

La Unió Europea, per tal d'avançar cap a un model de ciutadania plena, inclusiva i que valori la seva diversitat, ha desenvolupat l'Estratègia sobre Discapacitat 2010-2020. L'Estratègia inclou una sèrie de mesures que permeten garantir els drets de les persones amb discapacitat en tots els països membres. Tenint en compte els diferents ritmes d'implementació de polítiques de reconeixement dels drets de les persones amb discapacitat, l'Estratègia recull tant mesures a escala de la Unió Europea com actuacions en l'àmbit nacional.

Des de l'Eurostat -organització estadística europea- s'han anat recompilant sèries de dades entorn la realitat de les persones amb discapacitat en diferents països europeus. Les dades més recents són de 2012 i permeten generar una primera fotografia de l'estat de la qüestió, només dos anys després de l'inici de l'estratègia (a Espanya va ser precisament al 2012 quan es va posar en marxa). L'objectiu d'aquest monogràfic és posar de manifest la realitat en el punt de partida, especialment en el cas espanyol però aportant dades de països veïns. En el futur es preveu estudiar l'impacte de l'Estratègia tot comparant-lo amb les dades aquí recollides. Aquest primer anàlisi permetrà identificar punts forts i febles així com elements comuns que poden ajudar a definir millor les línies d'actuació.

L'Estratègia Europea sobre Discapacitat, tal com s'explica en el 1r capítol d'aquest monogràfic consta de 8 eixos que s'han agrupat i sintetitzat en 3 grans grups desenvolupats cadascun d'ells en un capítol. Les dades aportades provenen principalment de l'Eurostat però també de l'OCDE i d'altres fonts secundàries -per a més informació consultar la fitxa tècnica al final del monogràfic-. A l'hora d'escollir els països que formarien part de l'anàlisi -tenint en compte que 27 poden dificultar la lectura dels gràfics-, els criteris utilitzats han estat garantir la representació d'estats propers al nostre tant en termes econòmics, com culturals i socials i, en paral·lel de països clarament més desenvolupats en algun d'aquests tres elements. Els països escollits finalment han estat Alemanya, Dinamarca, Espanya, França, Grècia, Itàlia i Portugal.

Índex

1. L’Estratègia 4

2. Accessibilitat i participació 8

3. Igualtat, educació i ocupació 15

4. Protecció social i sanitat 23

5. Conclusions 29

6. Fitxa tècnica..... 32

L’Estratègia

1

Aquest primer capítol sintetitza l’Estratègia i descriu els àmbits generals del seu desplegament. Conèixer l’estratègia i quins aspectes recull, és el punt de partida que permetrà analitzar el grau de desenvolupament de les mesures que contribueixen a l’apoderament de les persones amb discapacitat i la seva plena inclusió en la societat en diferents països d’Europa.

L'Estratègia Europea 2010 - 2020

A la Unió Europea hi ha prop de 80 milions de persones amb discapacitat. L'existència de barreres físiques i socials poden impossibilitar la seva participació plena en diferents àmbits socials i econòmics. Una de les respostes europees per afrontar aquesta situació ha estat la creació de l'Estratègia Europea sobre Discapacitat 2010-2020, que és el marc d'acció a escala europea i nacional per abordar les situacions de desigualtat. En un període de 10 anys s'espera que els països membres adoptin mesures que permetin avançar en els drets econòmics, socials i culturals de les persones amb discapacitat.

L'Estratègia parteix de la definició de la Convenció dels Drets de les Persones amb Discapacitat establerta per l'ONU i entén la discapacitat com la interacció de deficiències físiques, mentals, intel·lectuals o sensorials a llarg termini amb barreres de l'entorn que impedeixen la plena i efectiva participació en la societat, amb igualtat de condicions que la resta de la ciutadania.

Per tant, amb l'Estratègia es vol interpel·lar als països europeus, perquè prenguin consciència de la dimensió social de la discapacitat i posin en marxa les mesures necessàries en cada cas per garantir els drets de ciutadania. Per abordar la supressió d'aquestes barreres l'Estratègia planteja dos tipus de propostes: les mesures a escala de la Unió Europea i les actuacions en l'àmbit nacional.

Aquestes mesures tenen com a objectiu últim **capacitar a les persones amb discapacitat per a què puguin gaudir de tots els seus drets i beneficiar-se plenament d'una participació en l'economia i la societat europees**.

Els drets econòmics, socials i culturals -DESC- es recullen en la convenció dels Drets Humans de 1948 i estan ratificats per tots els països d'Europa a través del Pacte Internacional del 1966.

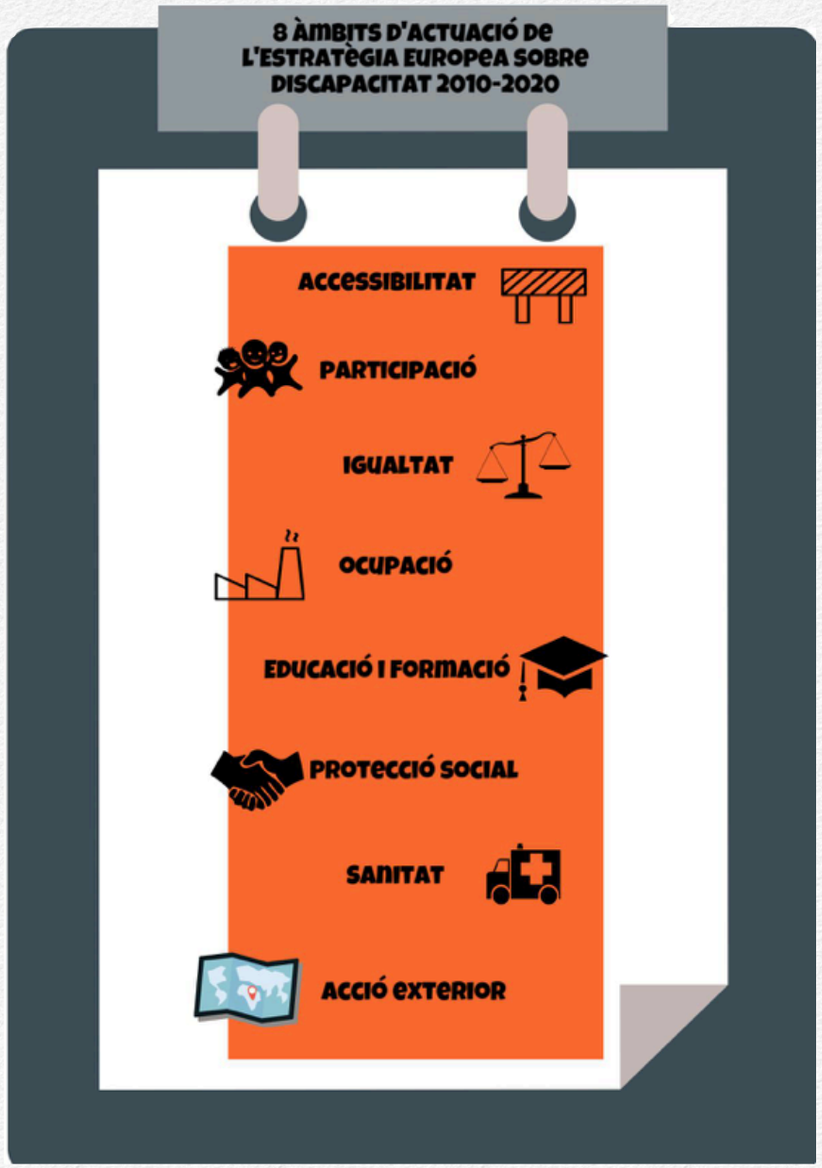

Àmbits d'actuació de l'Estratègia

Les mesures que planteja l'Estratègia Europea sobre Discapacitat 2010-2020 es divideixen en 8 àmbits d'actuació: l'accessibilitat, la participació, la igualtat, l'ocupació, l'educació i formació, la protecció social, la sanitat i l'acció exterior.

1 Accessibilitat

L'accessibilitat és la condició prèvia a la participació en societat i en l'economia, raó per la qual es pretén garantir l'accés a l'entorn físic, al transport, a les tecnologies i als sistemes d'informació i les comunicacions.

2 Participació

L'objectiu és aconseguir la plena participació en la societat de les persones amb discapacitat i per fer-ho cal superar les traves administratives i actitudinals així com proporcionar serveis de qualitat en l'àmbit local.

3 Igualtat

Les actuacions emmarcades dintre d'aquest àmbit busquen promoure la igualtat d'oportunitats i eradicar la discriminació per motiu de discapacitat mitjançant la legislació de la UE vigent i una política activa de lluita contra la discriminació.

4 Ocupació

Es pretén ampliar el nombre de persones amb discapacitat que tinguin ingressos per activitats laborals al mercat de treball no protegit per afavorir la independència econòmica, fomentar els èxits personals i millorar la protecció contra la pobresa.

5 Educació i formació

Promoure una educació i aprenentatge permanent i inclusius per a tot l'alumnat i suprimir les barreres jurídiques i organitzatives és el que es planteja aquest eix per garantir l'accés a l'educació.

6 Protecció social

Aquestes actuacions fan especial èmfasi en la promoció d'unes condicions de vida dignes per a les persones amb discapacitat. Per dur-ho a terme, la Plataforma Europea Contra la Pobresa actua intentant evitar l'aïllament, l'exclusió social i la pobresa del col·lectiu.

7 Sanitat

La igualtat d'oportunitats en l'accés als serveis sanitaris i a les seves instal·lacions és un altre dels àmbits d'actuació de l'Estratègia. Concretament es busca la igualtat d'accés i una oferta de serveis específics accessibles i de qualitat. A més, també s'inclouen accions de prevenció.

8 Acció exterior

L'Estratègia actua també en la promoció dels drets de les persones amb discapacitat en l'acció exterior de la Unió Europea fent èmfasi en la discapacitat com a component dels drets humans i treballant en un marc ampli de no discriminació.

Els instruments

Més enllà dels àmbits d'actuació, l'Estratègia Europea sobre Discapacitat contempla 4 instruments generals que han de servir per aconseguir els 8 objectius esmentats. Aquests són:

La sensibilització

Aquest instrument té l'objectiu de conscienciar a la societat amb tot allò que faci referència a la discapacitat i informar a les persones amb discapacitat dels seus drets i de la manera d'exercir-los.

El suport financer

Pretén optimitzar l'ús dels instruments de finançament de la Unió Europea per afavorir l'accessibilitat, la no discriminació i augmentar la visibilitat de les opcions de finançament. Aquest mecanisme implica que els programes de la UE en àmbits d'actuació que afectin les persones amb discapacitat han de tenir possibilitats de finançament i, d'altra banda, que els instruments de finançament de la UE han d'aplicar-se de manera accessible i no discriminatòria.

Estadístiques, recopilació i seguiment de dades

L'objectiu d'aquest instrument és elaborar d'estadístiques periòdiques sobre qüestions de discapacitat per estar al dia de la situació de les persones d'aquest col·lectiu. En aquest sentit es vol racionalitzar la informació sobre discapacitat recopilada amb enquestes, fer una enquesta específica sobre barreres a la integració social de les persones amb discapacitat i elaborar indicadors de seguiment de la situació respecte als objectius de l'Estratègia el 2020.

Mecanismes que requereix la Convenció

Hi ha dos tipus de mecanismes que contempla la Convenció Europea en funció de si inclouen als Estats membres de la Unió Europea o bé a les institucions de la Unió Europea. En aquests àmbits s'estableixen mecanismes de coordinació i seguiment dels avenços de l'Estratègia sobre Discapacitat 2010-2020.

L'Estratègia Europea sobre Discapacitat 2010-2020 és el resultat de la combinació de diferents tractats i convencions entre els quals s'hi troben la Carta dels Drets Fonamentals de la UE, el Tractat de Funcionament de la UE i l'Estratègia marc Europa 2020.

Accessibilitat i participació

2

Aquest capítol presenta dades sobre la percepció de barreres per part de les persones amb discapacitat a diferents països europeus. Es tracta de percepcions subjectives sobre les dificultats a l'hora d'accedir als edificis, moure's, utilitzar internet... són el reflex de la vivència en primera persona en relació als límits dels entorns.

Mobilitat i percepció de barreres

Tal com indica l'Informe Mundial sobre Discapacitat de l'Organització Mundial de la Salut i el Banc Mundial, els ambients físics, socials i actitudinals poden generar barreres o bé fomentar la participació. L'accessibilitat és el punt de partida en la construcció d'una societat inclusiva on tothom pugui gaudir dels seus drets i beneficiar-se de la participació en l'economia i la societat en igualtat de condicions.

Els diferents àmbits de l'accessibilitat estan interconnectats, per això les persones no podran beneficiar-se plenament de les millores en la mobilitat en uns àmbits concrets si altres continuen sent inaccessibles. És el que es coneix com a cadena d'accessibilitat. Per això a l'hora d'analitzar les barreres es fa tant en un sentit ampli com en entorns específics.

El gràfic 1 recull la percepció de la mobilitat en un sentit ampli. S'observa com d'entre els països europeus escollits, és França on hi ha una menor percepció de barreres en la mobilitat -el 45% de les persones amb discapacitat-. D'altra banda, Itàlia, Grècia i Espanya són els països on hi ha una major percepció de barreres -amb un 66%, 61% i un 59% respectivament-.

La percepció de barreres a la mobilitat entre les persones amb discapacitat se situa, de mitjana europea, en el 53%. És a dir, 1 de cada 2 persones amb discapacitat percep barreres a la mobilitat.

Gràfic 1 Percentatge de persones amb discapacitat que perceben barreres a la mobilitat per països. Font: Eurostat 2012

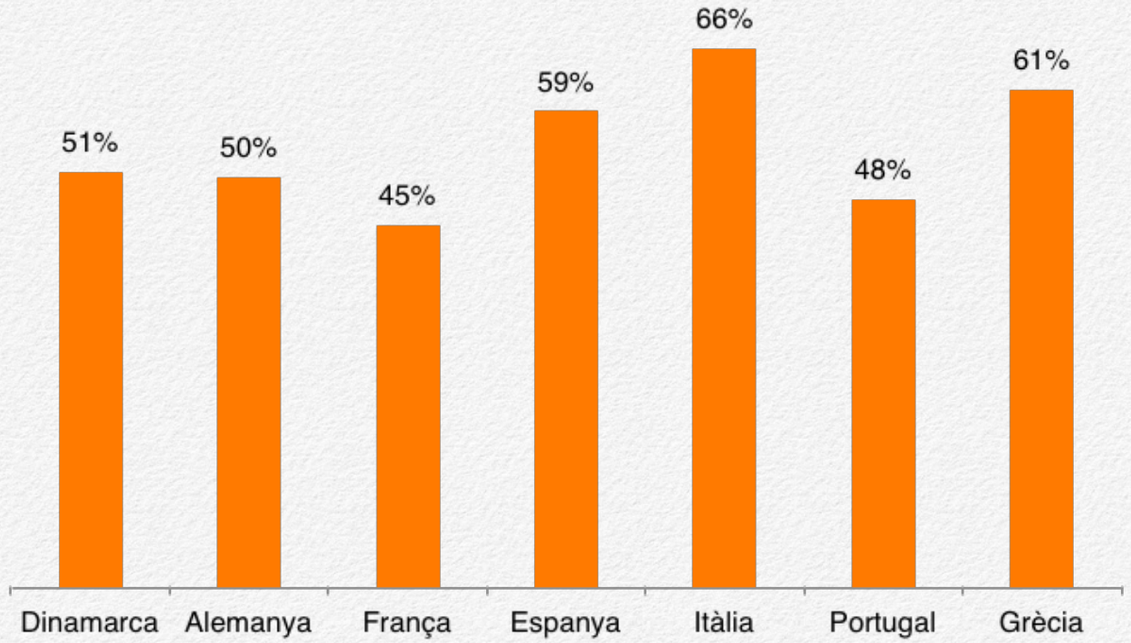

Un dels factors que condiciona la percepció de barreres és el gènere. Sovint les dades mostren com les dones amb discapacitat pateixen una doble discriminació, per gènere i per discapacitat. Es tracta de l'efecte acumulatiu de la discriminació que poden experimentar les persones amb discapacitat si s'afegeixen altres factors de discriminació com el gènere o el nivell de renda.

Al gràfic 2 mostra com en tots els territoris estudiats, la percepció de barreres a la mobilitat és més alta en les dones que en els homes. Aquestes diferències són més acusades en països com Espanya amb una distància de 14 punts percentuals o Grècia amb 12 punts. La distància més curta es troba a Dinamarca.

Mobilitat segons variables sociodemogràfiques

Gràfic 2 Percentatge de dones i homes amb discapacitat que perceben barreres a la mobilitat per països. Font: Eurostat 2012

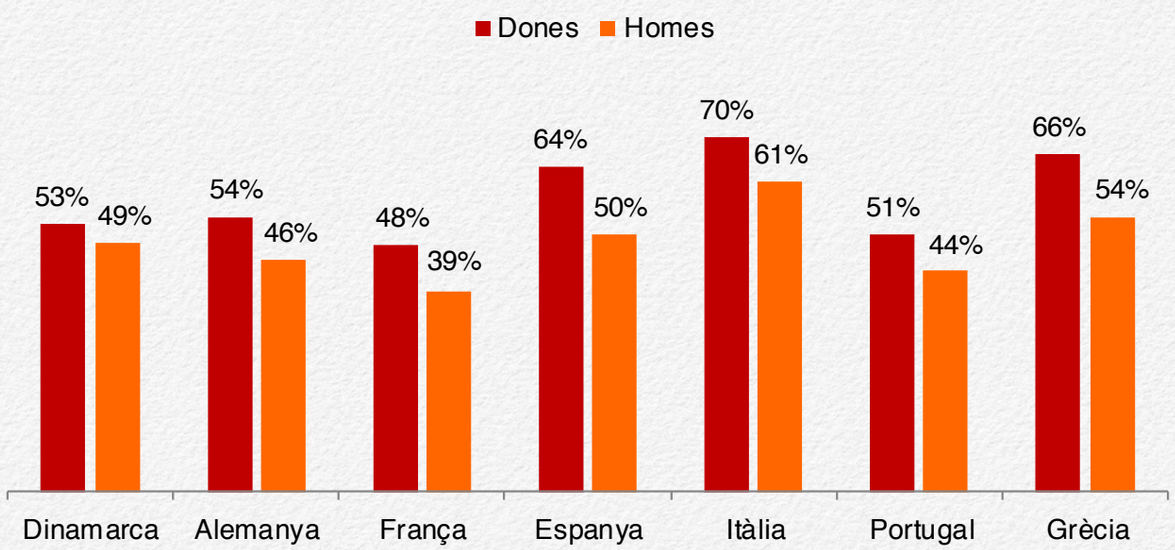

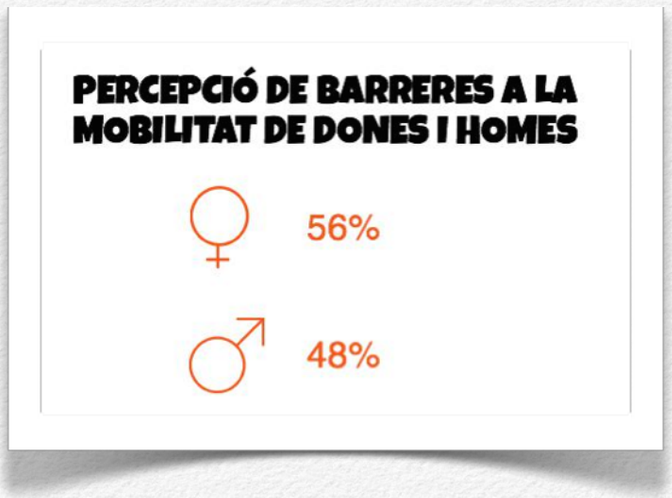

Les dones a Europa -UE27- perceben de mitjana, més barreres a la mobilitat que els homes. Exactament hi ha 8 punts percentuals de diferència entre dones i homes.

Un altre dels elements de discriminació i desigualtat que sembla que intervé en la percepció de les barreres que viuen les persones amb discapacitat és el nivell de renda. Es tracta d'un element que condiciona l'accés als recursos i serveis. A més, la renda està interrelacionada amb l'accés al mercat laboral, als serveis de salut, la bretxa digital i, en definitiva, amb les facilitats o dificultats en la participació.

El gràfic 3 mostra com en gairebé tots els casos estudiats -i dels que hi ha dades-, les persones amb discapacitat amb un nivell de renda baix perceben més barreres a la mobilitat que les persones amb un nivell de renda alt. L'excepció a aquesta tendència es troba en el cas grec on el percentatge de persones amb renda alta perceben més barreres que les persones amb renda baixa.

Gràfic 3 Percentatge de persones amb discapacitat segons el nivell de renda que perceben barreres a la mobilitat per països. Font: Eurostat 2012

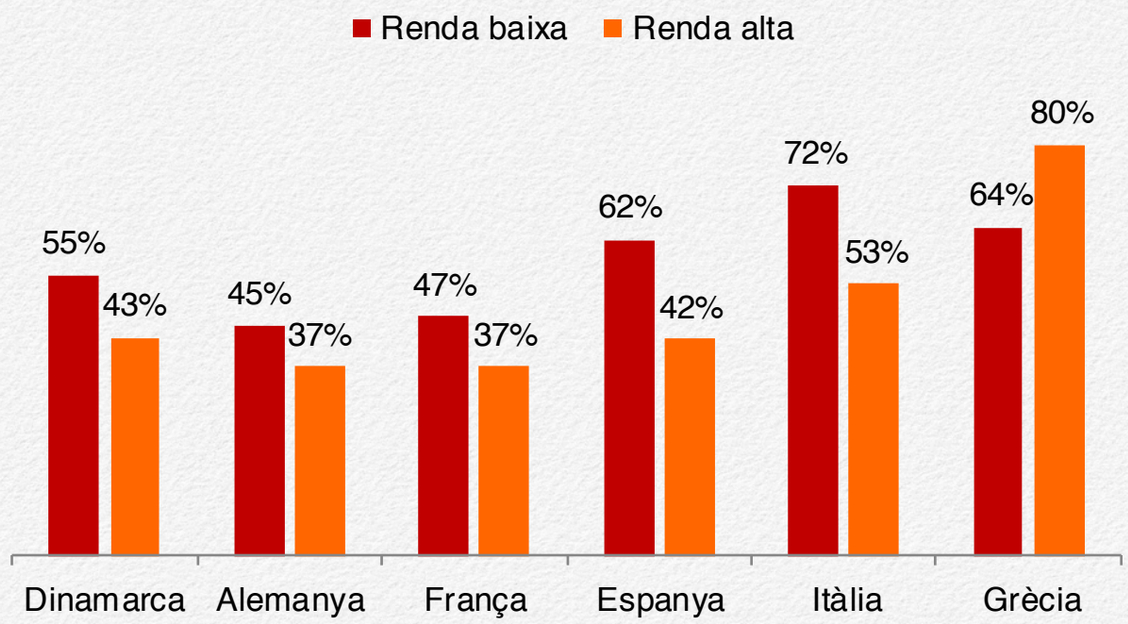

Mobilitat segons variables sociodemogràfiques

Nota metodològica: s'ha anomenat renda baixa a l'equivalent al 1r quintil de renda i renda alta a l'equivalent al 5è quintil. Els quintils són el resultat de dividir en 5 parts el conjunt de la població segons la seva renda, generant així 5 grups. Es tracta del 20% de la població amb discapacitat amb renda més baixa i el 20% amb la renda més alta.

Les persones amb renda baixa a Europa -UE27- perceben de mitjana, més barreres a la mobilitat que les persones amb rendes altes. Exactament hi ha 14 punts percentuals de diferència.

L'estructura familiar i el tipus de llar en què viu una persona és un indicador del suport i els vincles socials amb què compta la persona. Si es té en compte que la discapacitat és una situació derivada de les barreres que la societat posa; com més ric, integrador i ampli sigui l'entorn proper, menors seran els efectes de la discapacitat. A més, sembla raonable que com més persones formin l'entorn directe, hi haurà més facilitat per a la plena participació i el gaudi dels drets.

Al gràfic 4 s'observa com en tots els casos estudiats, tenir una llar familiar és un factor que millora la percepció de barreres a la mobilitat. Per contra, pertànyer a una llar unipersonal és un factor que augmenta les barreres percebudes. Els estats on més diferències hi ha en la percepció de barreres segons el tipus de llar són Grècia i Portugal, amb un 26% i un 23% de diferència respectivament.

Per contra, els casos on menys diferències hi ha són Espanya i França.

Gràfic 4 Percentatge de persones amb discapacitat segons tipus de llar que perceben barreres a la mobilitat per països. Font: Eurostat 2012

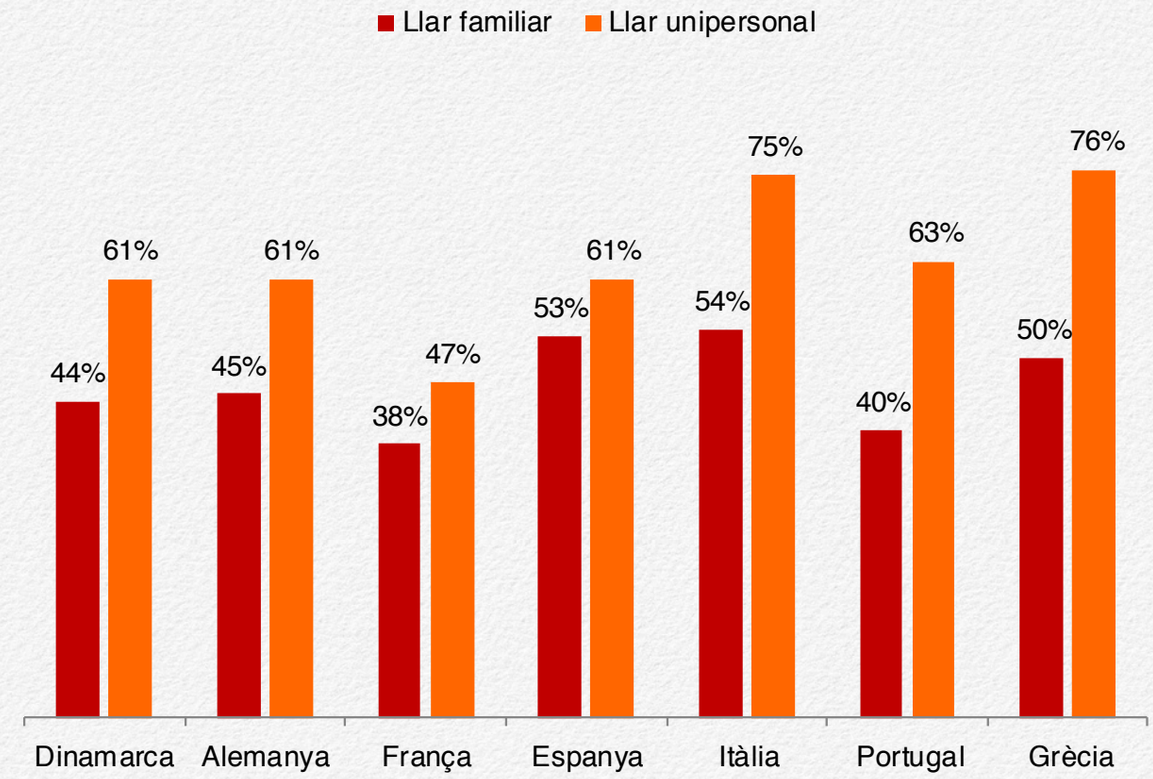

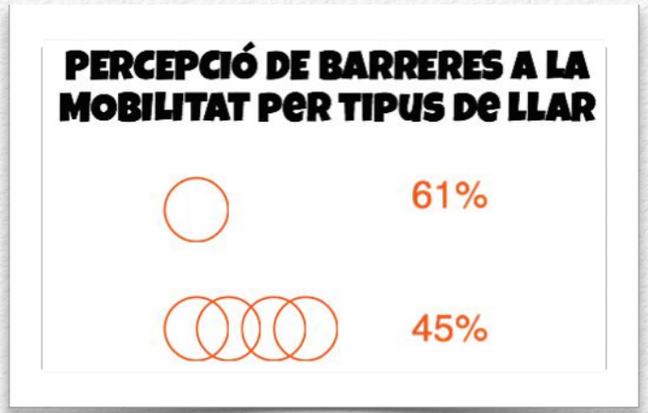

Les persones que viuen soles a Europa -UE27- perceben de mitjana, més barreres a la mobilitat que les que viuen en família. Hi ha 16 punts percentuals de diferència.

Transports i edificis

El transport és un dels elements on es pot observar si un territori, una ciutat o un entorn és accessible en termes de mobilitat. L'accessibilitat en el transport assegura les mateixes oportunitats a l'hora de desplaçar-se per a totes les persones i en conseqüència, implica no limitar la participació al món laboral, a la vida associativa, la cultura, ... per motiu dels desplaçaments.

El gràfic 5 mostra la percepció de barreres en el transport per països i els resultats assenyalen que Itàlia és el territori on es perceben més barreres, on un 51% de les persones amb discapacitat perceben barreres. La percepció de barreres en el transport dels països de la regió mediterrània supera el 30% mentre que en països com Dinamarca i Alemanya se situa al voltant del 20%.

Gràfic 5 Percentatge de persones amb discapacitat que perceben barreres en el transport per països. Font: Eurostat 2012

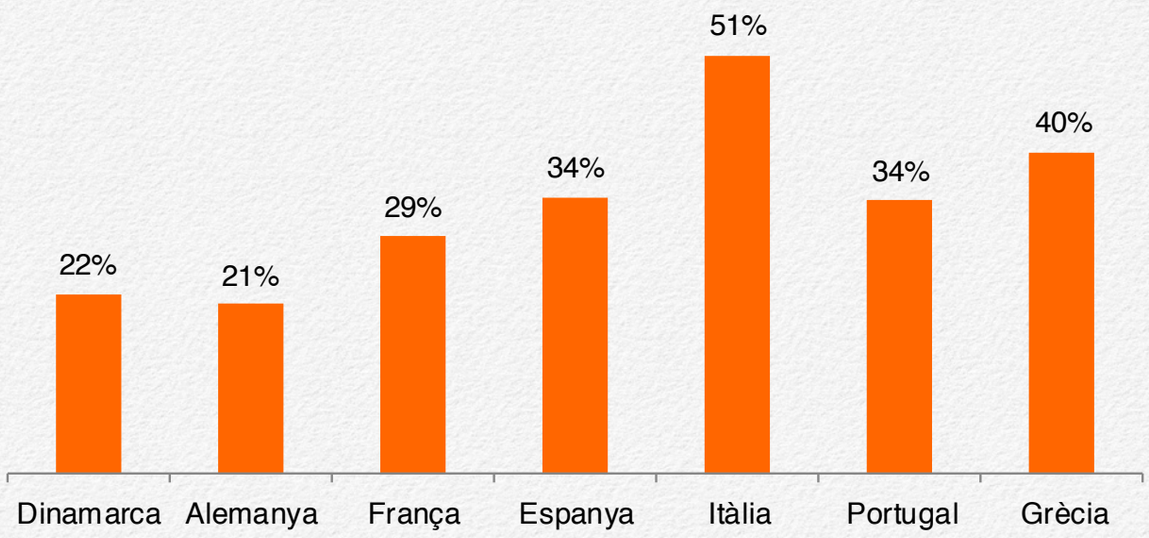

El 32% de les persones amb discapacitat d'Europa -UE27- percep barreres en el transport -que pot ser tant públic com privat-.

Els edificis no accessibles generen greuges per a les persones amb dificultats en la mobilitat. El gràfic 6 mostra la percepció de barreres en l'accés a edificis i un cop més són Itàlia i Grècia els territoris amb una percepció més negativa -amb un 43% i un 41% respectivament-. Els territoris amb menys barreres percebudes són França, Alemanya i Dinamarca; mentre que la mitjana europea se situa en el 37%. Les diferències entre territoris són menors que en els casos de les barreres a la mobilitat i al transport.

Gràfic 6 Percentatge de persones amb discapacitat que perceben barreres en l'accés als edificis per països. Font: Eurostat 2012

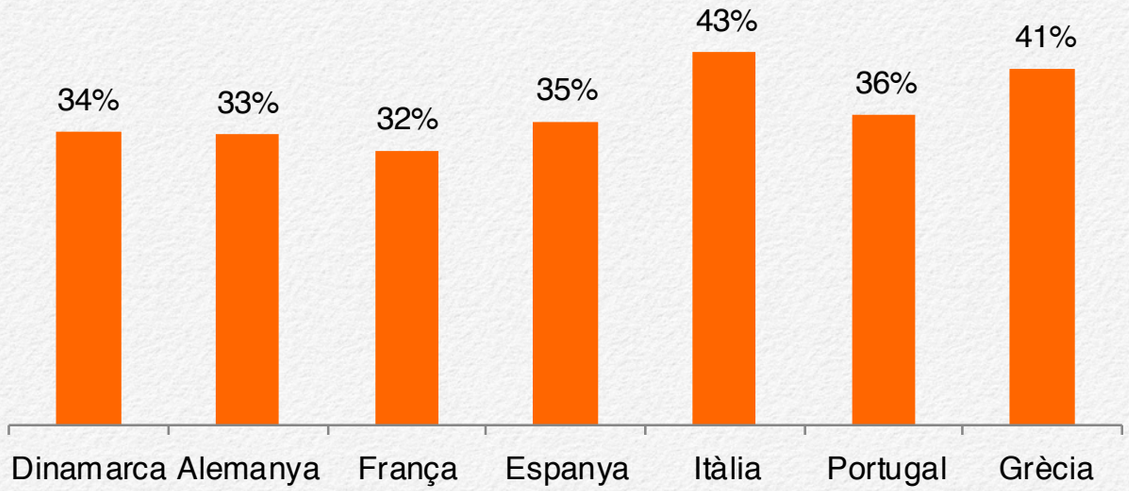

Accés a les TIC i l'oci

Les persones amb discapacitat poden viure diferències en l'accés a les Tecnologies de la Informació i la Comunicació -TIC-. La bretxa digital fa referència tant a l'accés físic a ordinadors, a la connectivitat o a infraestructures com als factors geogràfics, econòmics, culturals i socials que creen barreres que obstaculitzen la inclusió social. L'impacte social de la bretxa digital és significatiu en un entorn cada cop més divers on l'ús de les TIC és i serà fonamental per al desenvolupament social.

El gràfic 7 mostra les barreres percebudes per les persones amb discapacitat en l'accés a internet. Com s'observa, d'entre els territoris dels quals es compta amb informació -de Grècia i Portugal no hi ha dades-, Espanya és on es perceben més barreres amb el 9%, seguit de Dinamarca amb el 8%. Per contra, els Estats on menys població percep barreres són Itàlia i Alemanya, que estan per sota de la mitjana europea, situada al 5%.

Gràfic 7 Percentatge de persones amb discapacitat que perceben barreres en l'accés a internet per països. Font: Eurostat 2012

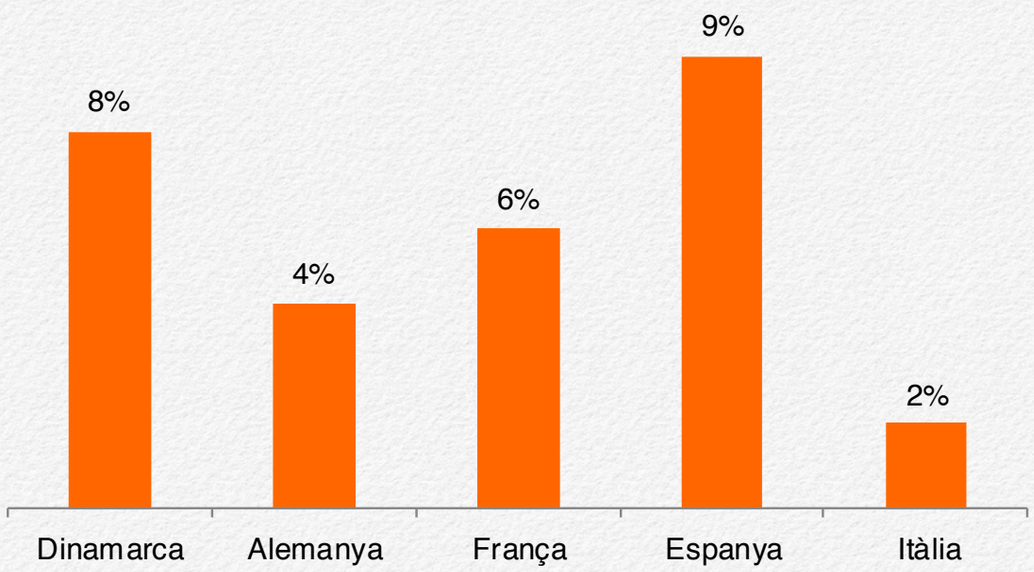

L'oci és un recurs per al desenvolupament personal, social, econòmic i un aspecte que intervé en la qualitat de vida de les persones, tal com indica la Carta sobre l'Educació de l'Oci. Tot i així, l'oferta actual en el temps d'esbarjo té elements excloents en tant que no sempre compleix les condicions per a la lliure i plena participació de totes les persones i en molts casos encara tracta la discapacitat com a objecte d'intervenció i recepció de programes. Malauradament no hi ha dades actuals disponibles pel que fa a la realització d'activitats culturals de les persones amb discapacitat. Per tal de fer una primera aproximació s'aporten les dades més recents disponibles que són de 2006.

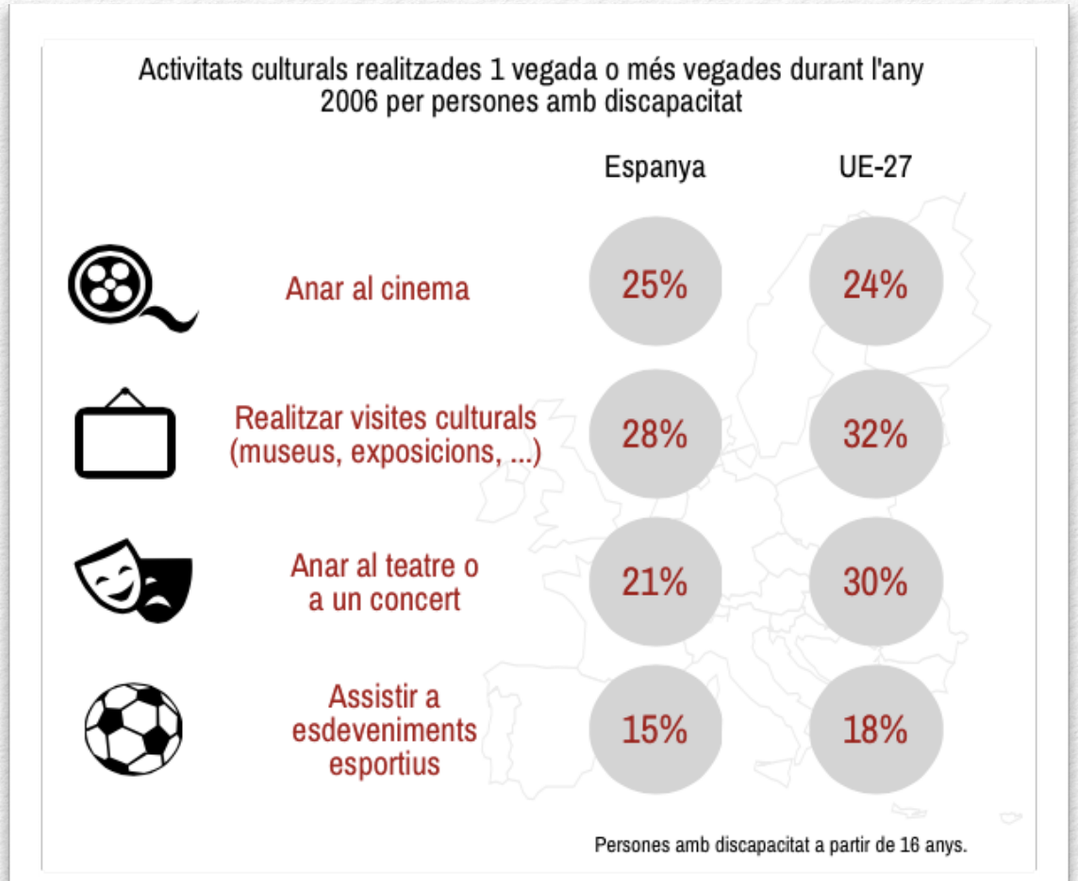

Com en altres àmbits, es disposen de dades més recents sobre la percepció de barreres en l'oci. El territori amb un percentatge més elevat de persones que perceben barreres en el temps lliure és Espanya -69%-. La diferència amb països com Dinamarca, Alemanya i França és pràcticament inexistent. En canvi, els territoris situats per sota de la mitjana europea, que se situa en el 61%, són Portugal, Grècia i Itàlia.

Gràfic 8 Percentatge de persones amb discapacitat que perceben barreres en l'oci per països. Font: Eurostat 2012

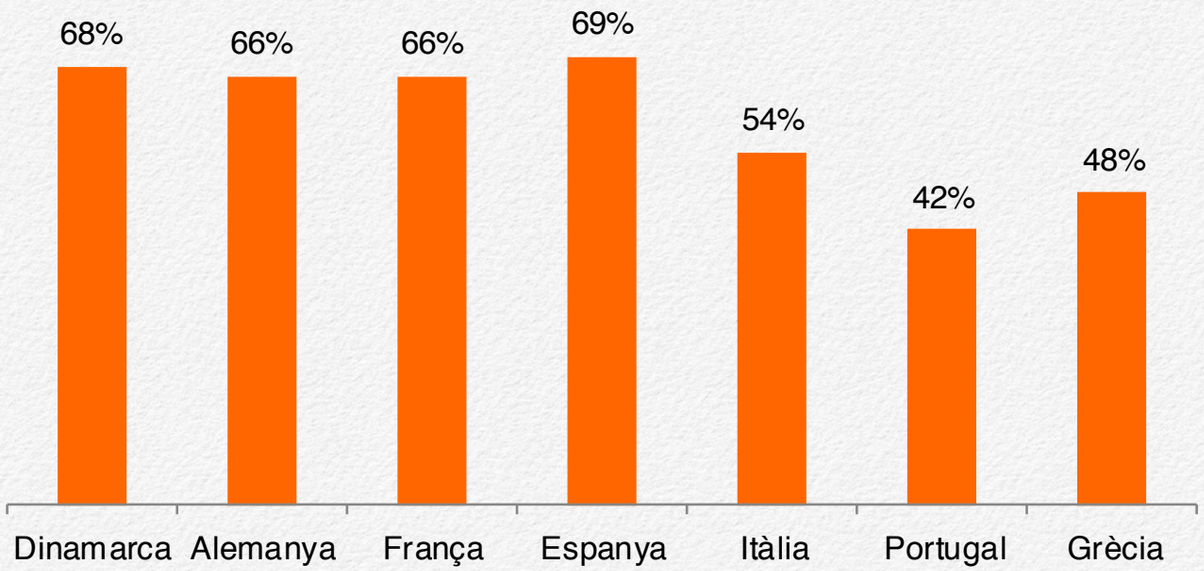

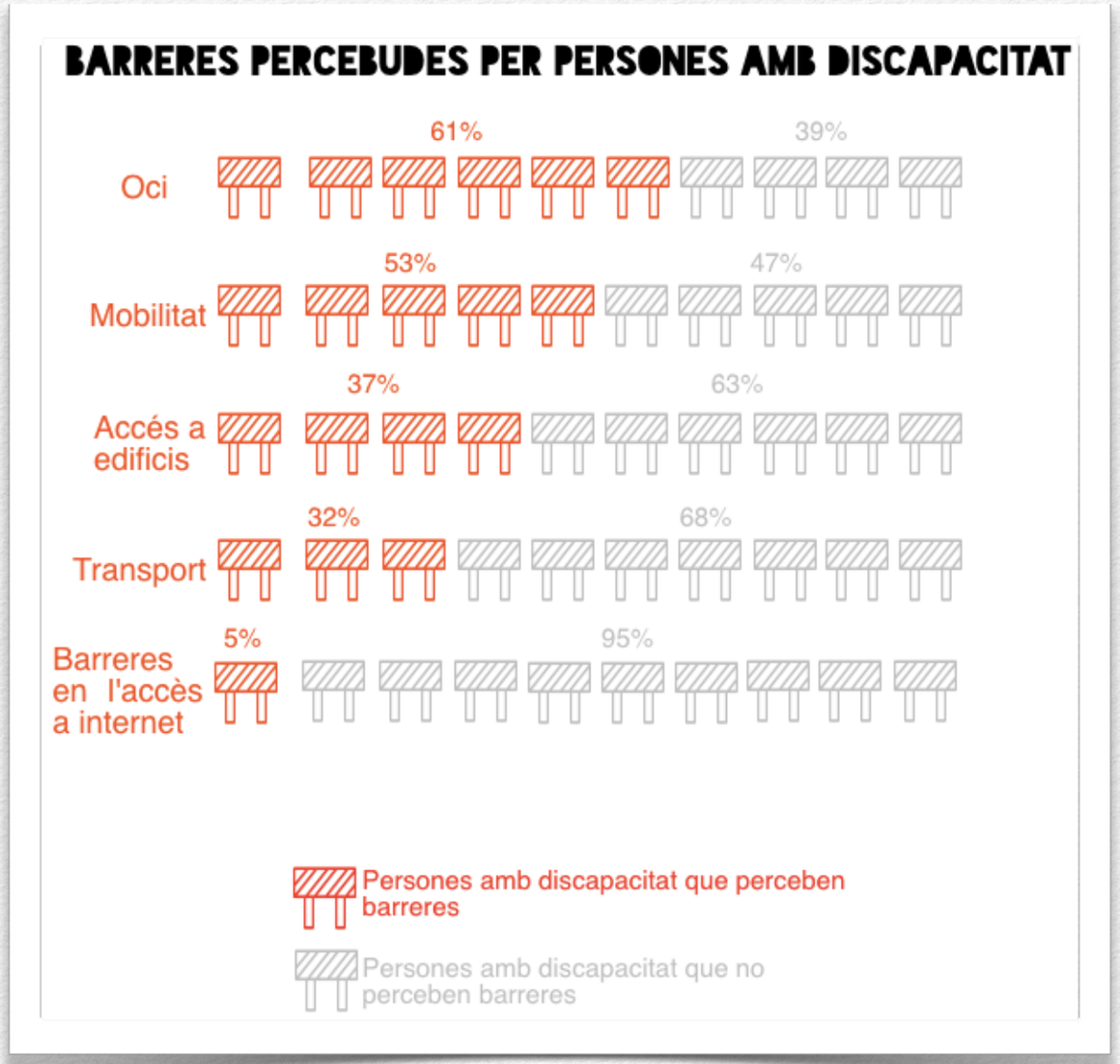

Les principals barreres que perceben les persones amb discapacitat a Europa -UE27- afecten sobretot les àrees de l'oci i la mobilitat, i en menor mesura l'accés a edificis i el transport. Hi ha factors que intervenen en la percepció de les barreres com són el sexe, el nivell de renda o el tipus de llar.

Igualtat, educació i ocupació

3

L'Estratègia Europea sobre Discapacitat 2010-2020 es proposa promoure la igualtat d'oportunitats. Dos dels principals àmbits socials que fomenten la igualtat d'oportunitats i la independència econòmica són l'educació i l'ocupació. Aquest capítol analitza l'estat de la qüestió d'aquests dos àmbits així com els nivells d'igualtat assolits fins el moment.

Igualtat i discriminació

Més de la meitat de la ciutadania europea considera que la discriminació per discapacitat està molt estesa (segons dades de l'Eurobaròmetre especial n.317 de 2009). Al mateix temps, els indicadors recollits sobre les oportunitats de les persones amb discapacitat mostren que la igualtat efectiva està lluny de ser una realitat. Tanmateix, la mateixa Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat de l'ONU recull els drets iguals i inalienables de les persones, la necessitat de garantir que les persones amb discapacitat exerceixin plenament els drets i llibertats fonamentals sense discriminació i reconeix la necessitat de protegir i promoure els drets humans de les persones amb discapacitat.

La discriminació contra qualsevol persona per raó de la seva discapacitat és una vulneració de la dignitat i dels valors inherents a l'ésser humà però tal com mostren les dades sobre percepció de barreres, el 20% de les persones amb discapacitat a Europa -UE27- percep barreres a causa de la discriminació. El lloc on es perceben més les barreres per discriminació, d'entre els països analitzats, és Dinamarca amb el 24%, seguit per França amb un 23% i d'Alemanya amb un 20%. En canvi, els territoris amb menys barreres percebudes són Grècia, Portugal i Itàlia.

Sembla que es pot establir una relació entre les barreres percebudes i el grau de desenvolupament dels Estats del Benestar dels països analitzats ja que, probablement, la consideració dels drets de ciutadania i de les situacions de discriminació va en funció dels serveis i prestacions que es consideren bàsics.

El 20% de persones amb discapacitat a Europa -UE27- percep situacions de discriminació

El sociòleg Esping-Andersen va establir tres models d'Estat del Benestar. D'una banda, el model anglosaxó que considera el mercat com a proveïdor dels serveis, d'altra el model escandinau on l'Estat és qui es fa responsable del benestar de la ciutadania i un model continental on la família comparteix protagonisme amb l'Estat. En el cas dels països de la regió mediterrània el rol familiar es fa encara més present que a la resta del continent.

Gràfic 9 Percentatge de persones amb discapacitat que perceben situacions de discriminació per països. Font: Eurostat 2012

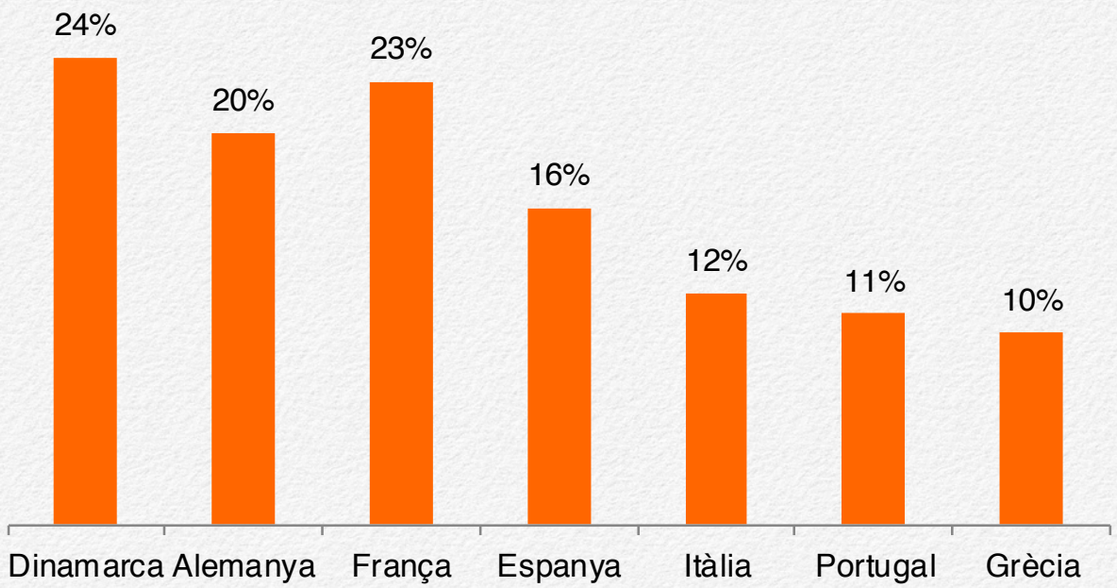

Gràfic 10 Percentatge de dones i homes amb discapacitat que perceben discriminació per països. Font: Eurostat 2012

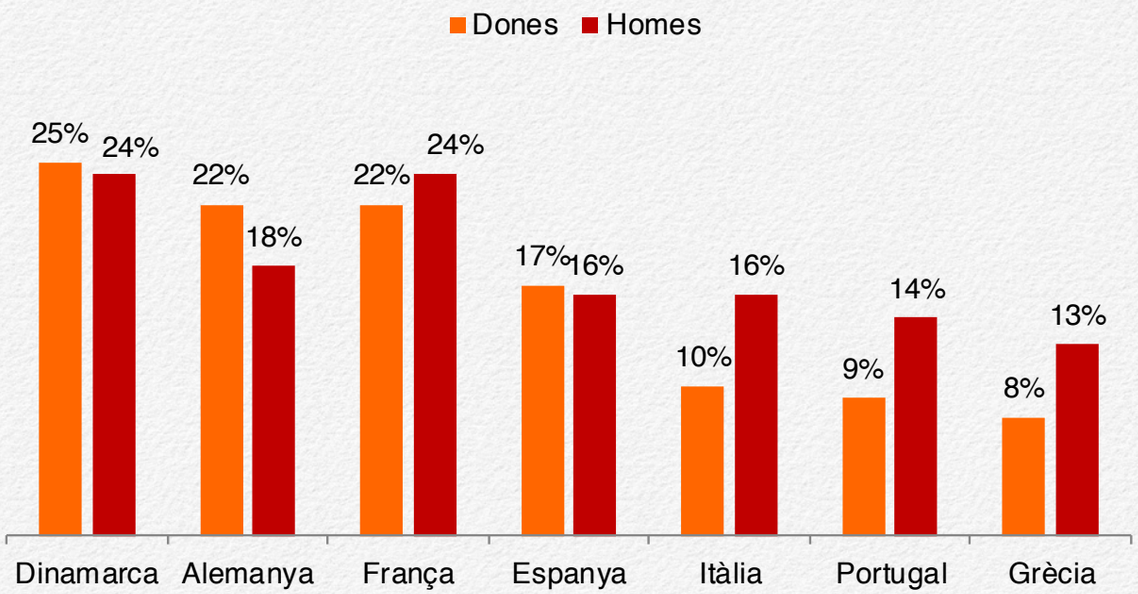

De forma semblant a la percepció de barreres, la variable gènere mostra diferències en els resultats, que també es poden interpretar pel grau de desenvolupament de l'Estat del Benestar donades les diferències per països que s'observen.

L'anàlisi per territoris mostra com en països de la regió mediterrània són els homes qui perceben en major mesura les situacions de discriminació. En el cas espanyol aquesta tendència s'inverteix, encara que amb una distància poc significativa -de l'1%-, seguint la pauta de països del nord com Alemanya i Dinamarca.

L'àmbit educatiu és en molts casos el primer esglaó en la construcció d'una trajectòria vital diferenciada i desigual. L'Estratègia Europea aposta per una educació i formació inclusives i de qualitat. Això, tal com defineix l'Informe Mundial sobre discapacitat, implica que les i els infants amb discapacitat han de compartir les aules convencionals amb altres infants de la seva edat. L'educació inclusiva requereix la identificació i eliminació de barreres per garantir la participació i el gaudi de l'experiència educativa.

El gràfic 11 mostra el percentatge de persones amb discapacitat que perceben barreres en l'educació i la formació per països. S'observa que França, Dinamarca i Alemanya són els països on més barreres es perceben i Grècia, Portugal i Itàlia on menys. El cas espanyol es troba en un punt mig amb un 22%.

Gràfic 11 Percentatge de persones amb discapacitat que perceben barreres en l'educació i formació per països. Font: Eurostat 2012

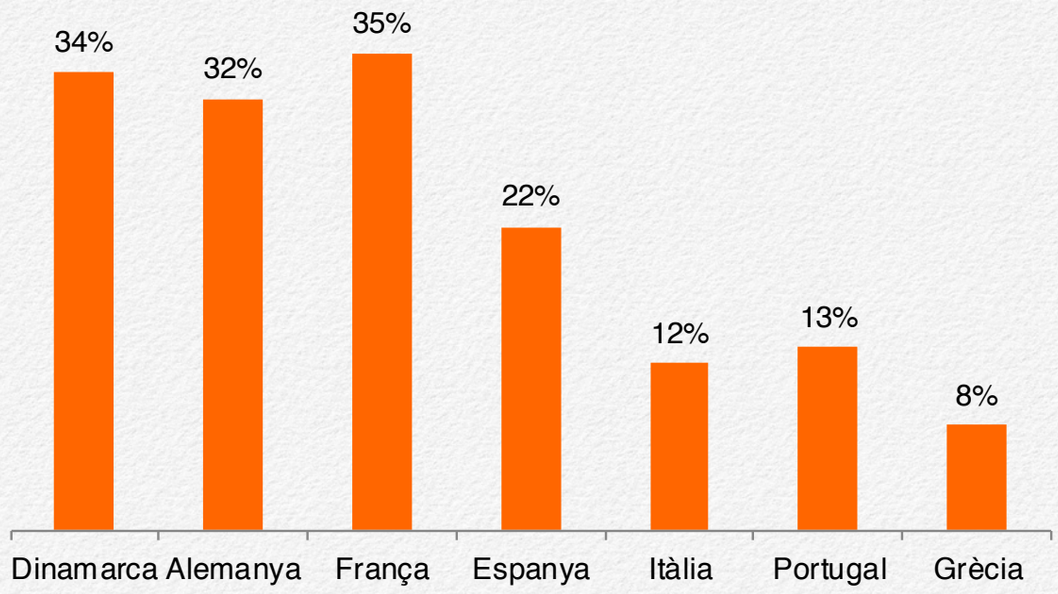

Barreres en l'educació i formació

Segons la UNESCO l'educació inclusiva es basa en el dret a rebre una educació de qualitat que satisfaci les necessitats bàsiques d'aprenentatge i enriqueixi les vides. El seu objectiu final és posar fi a totes les formes de discriminació i fomentar la cohecohesió social, procurant desenvolupar tot el potencial de cada persona.

En conjunt, les dones perceben més barreres en l'educació (a excepció del cas grec). D'entre els territoris on la percepció de discriminació presenta més distàncies entre dones i homes hi ha Espanya amb un 4% de diferència.

Gràfic 12 Barreres percebudes en educació i formació per sexe per països. Font: Eurostat 2012

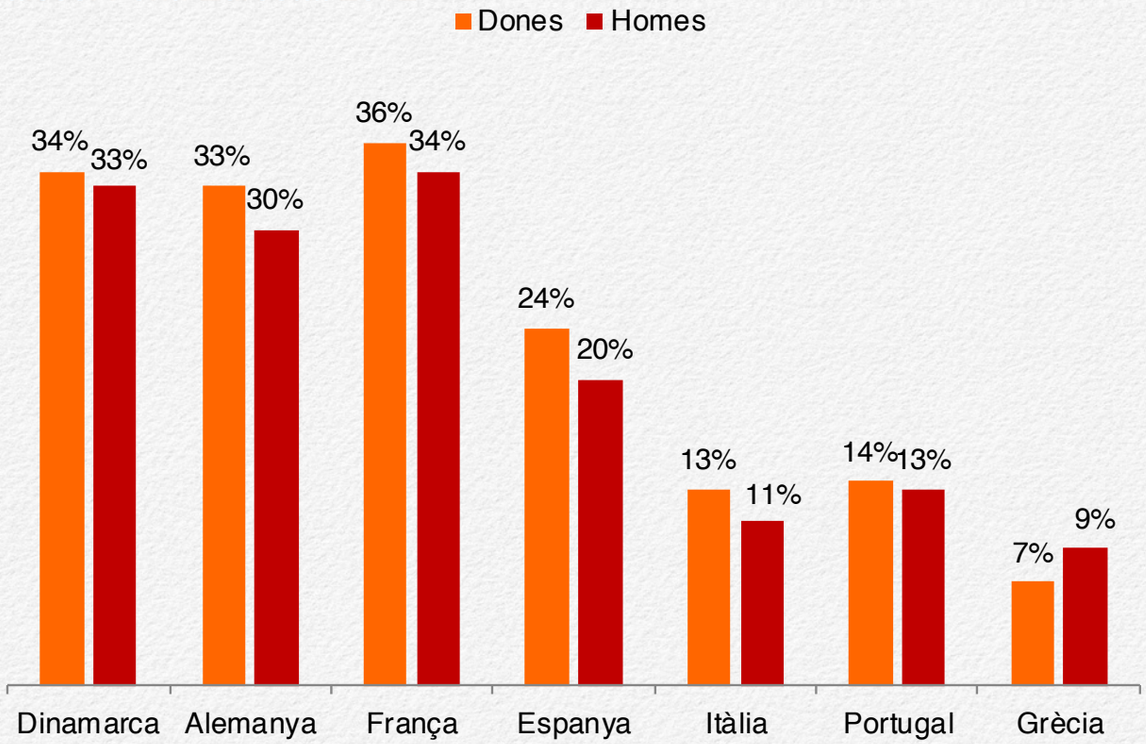

Les barreres autopercebudes es poden traduir en nivells inferiors d'estudis assolits. Per analitzar-ho, en aquest cas es compta amb dades sobre persones amb dificultats a l'hora de realitzar activitats bàsiques i sense, però no sobre discapacitat.

A Europa -UE28- les persones amb dificultats tenen, de mitjana, un 10% menys de presència en estudis superiors que les persones que no tenen dificultats. Per contra, les xifres s'inverteixen en el cas dels estudis primaris. En general aquestes xifres es mantenen si s'analitzen els països individualment però amb distàncies molt més pronunciades en els països de la mediterrània, que arriben fins al 24% de diferència en els nivells "sense estudis i estudis primaris" en el cas de Portugal.

Gràfic 13 Nivell d'estudis assolit de la població amb dificultats i sense en la realització d'activitats bàsiques. Font: Eurostat 2011

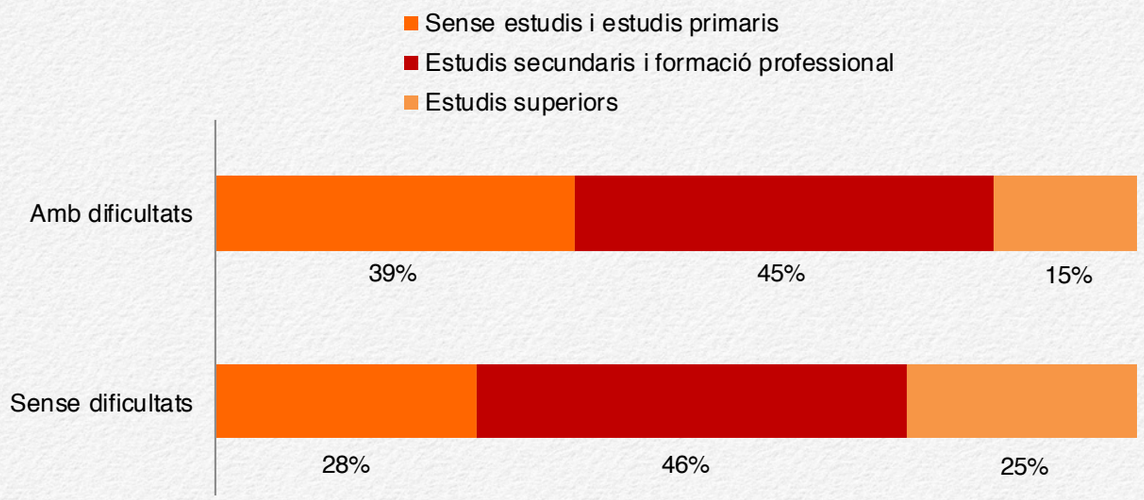

Gràfic 14 Nivell d'estudis assolit de la població amb dificultats en la realització d'activitats bàsiques per països. Font: Eurostat 2011

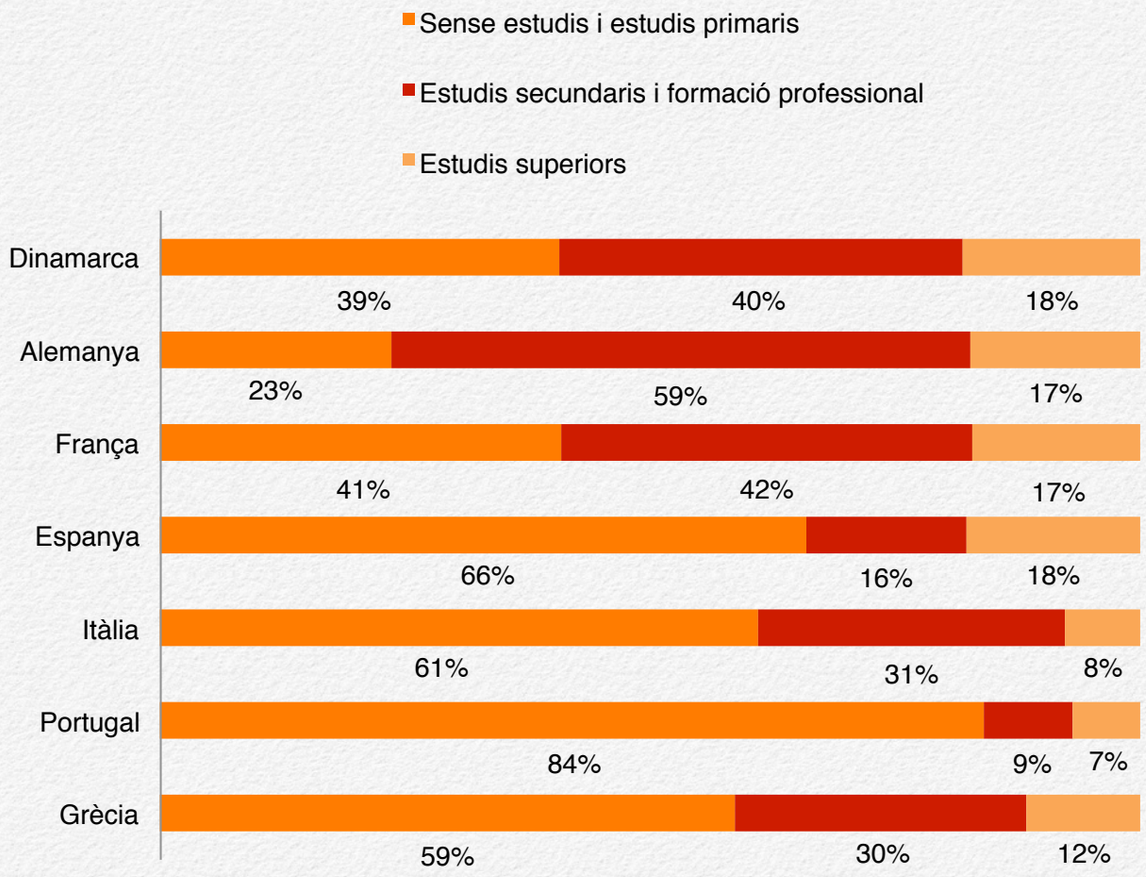

Nota metodològica: l'Eurostat a l'hora de recollir alguns indicadors fa servir el terme de persones amb dificultats en la realització d'activitats bàsiques. Encara que aquest concepte no respongui necessàriament al de les persones amb discapacitat, és el que s'empra en aquest capítol davant l'absència de dades més acurades -a excepció de quan es parla de percepció on sí que es tracta de persones amb discapacitat-.

Si a més dels nivells d'estudis assolits s'analitza l'abandonament escolar, s'observa com les persones amb dificultats en les activitats bàsiques d'entre 18 i 24 anys presenten uns nivells d'abandonament dels estudis significativament alts. La comparativa mostra que s'arriba fins a un 26% de diferència entre les joves amb i sense dificultat en el cas de Grècia o un 21% en el cas italià. D'altra banda, d'entre els països que es situen per sota de la mitjana europea -que és del 13% de diferència- hi ha Dinamarca o Alemanya, ambdues amb un 9% de diferència.

La taxa d'abandonament escolar a Espanya és un 18% més elevada entre els i les joves que tenen dificultats en la realització d'activitats bàsiques. Es tracta de la taxa més gran de la Unió Europea.

Gràfic 15 Abandonament prematur dels estudis o la formació per nivell de dificultat en les activitats bàsiques (18-24 anys). Font: Eurostat 2011

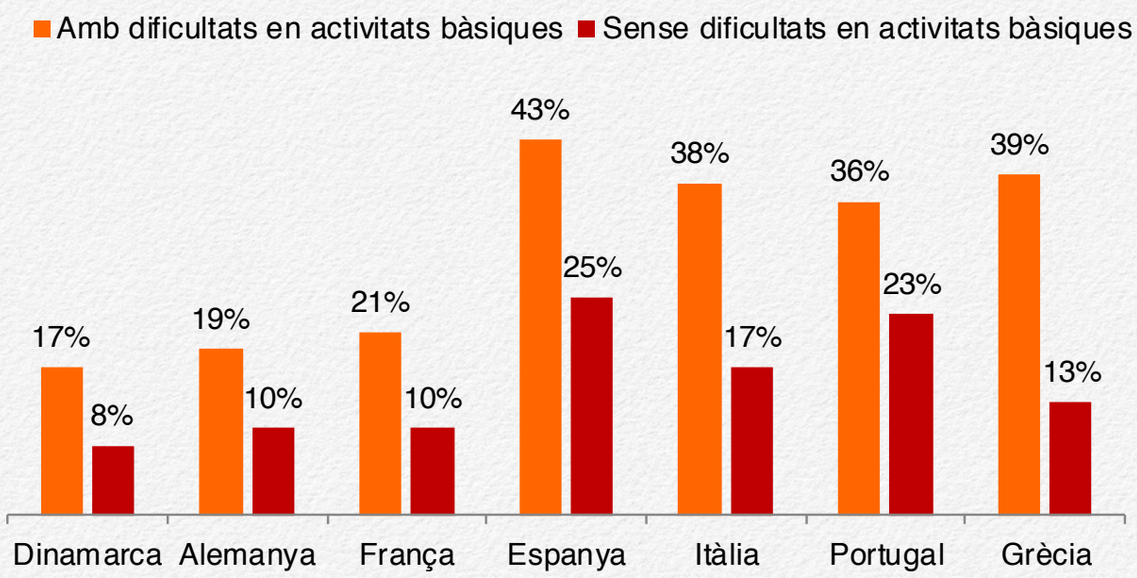

Barreres en l'ocupació

L'ocupació és un dels àmbits de treball de l'Estratègia europea sobre discapacitat perquè l'accés al mercat laboral és una de les principals barreres que es troben les persones amb discapacitat. El fet de disposar d'una feina de qualitat no només assegura la independència econòmica sinó que també fomenta l'autorealització i els èxits personals. En l'actual context socioeconòmic pot oferir una protecció davant la pobresa. És per tots aquests motius que l'ocupació és un aspecte central per aconseguir la inclusió plena de les persones amb discapacitat i per trencar els nexes entre discapacitat i pobresa.

Gràfic 16 Percentatge de persones amb discapacitat que perceben barreres en l'ocupació per països. Font: Eurostat 2012

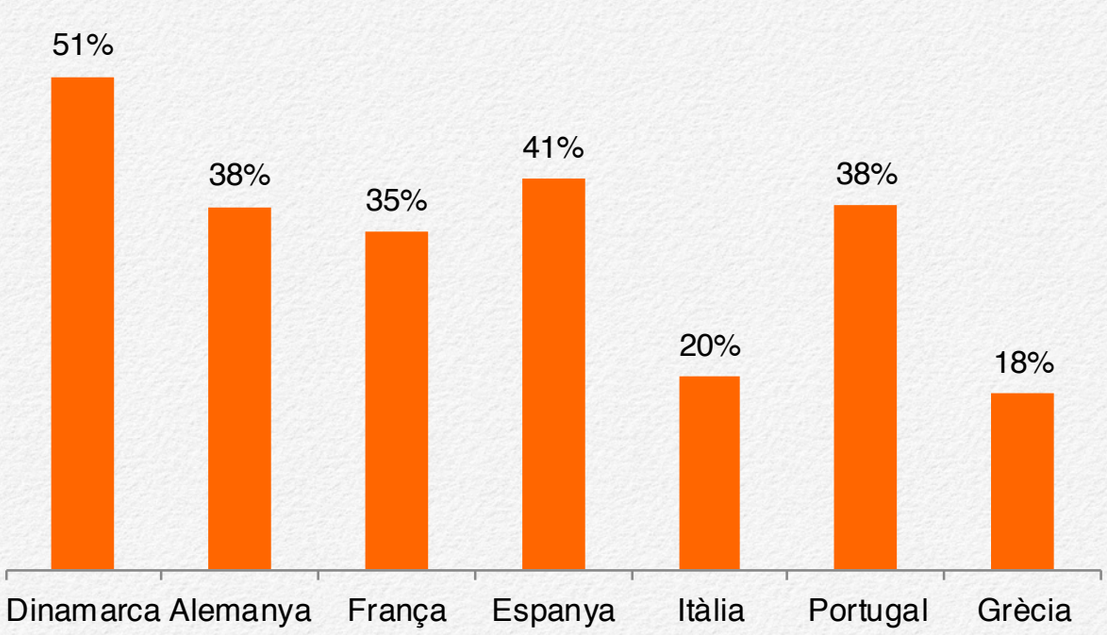

Les barreres que perceben les persones amb discapacitat en l'ocupació varien entre el 51% i el 18% per als països analitzats. El territori amb nivells més alts de barreres percebudes és Dinamarca, on més de la meitat de les persones amb discapacitat reconeix percebre-les, seguida d'Espanya amb un 41%. En canvi, per sota de la mitjana europea -situada al 39%- hi ha la resta de casos estudiats, on destaquen per la part baixa Grècia i Itàlia amb un 18% i 20% respectivament.

La percepció de barreres en l'ocupació en dones i homes mostra diferències especialment a països de la regió mediterrània com Espanya, Portugal o Grècia. En aquests casos els homes perceben més les barreres que les dones -fins a un 10% en el cas espanyol-. En canvi, a Dinamarca i França no s'observen diferències significatives entre dones i homes. A Alemanya són les dones qui perceben més les barreres en l'ocupació.

Gràfic 17 Percentatge de dones i homes amb discapacitat que perceben barreres en l'ocupació per països. Font: Eurostat 2012

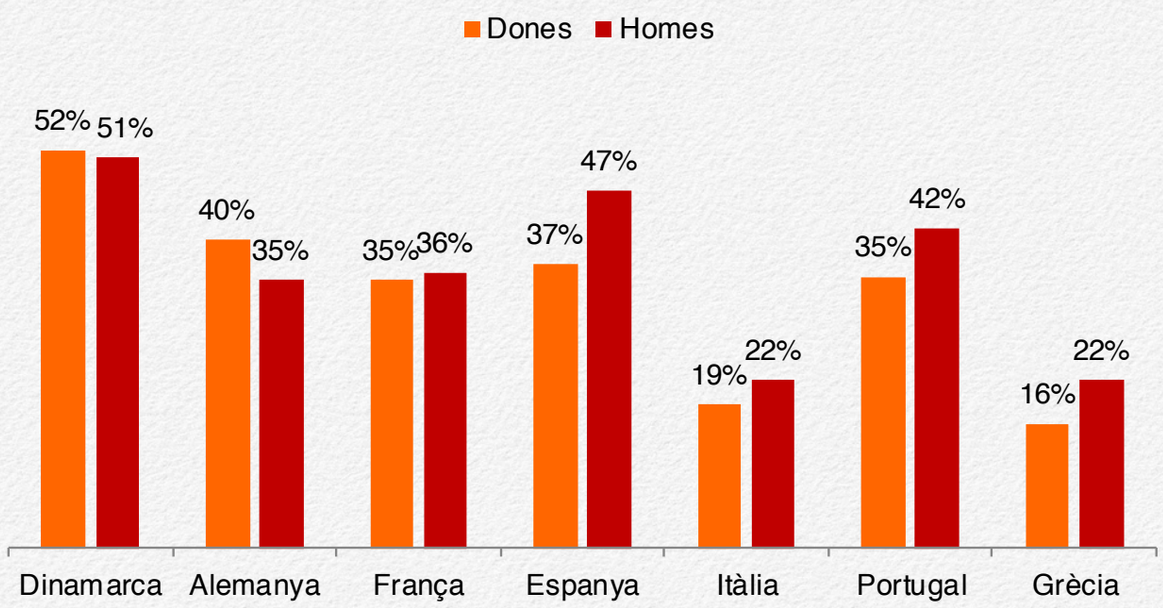

Indicadors d'ocupació

Les persones amb dificultats en la realització d'activitats bàsiques registren taxes d'ocupació i d'activitat menors que la resta. L'anàlisi per països mostra com en el cas de Dinamarca les diferències entre les taxes d'activitat de persones amb dificultats i sense ascendeixen al 32%, seguida pel cas grec amb un 28% de diferència. Per contra, per sota de la mitjana de diferència europea, situada al 21%, hi ha la resta d'Estats, amb el cas francès com a extrem amb menys diferències -8%-.

Encara que les dificultats en activitats bàsiques no és sinònim de discapacitat, aquests resultats aproximen els dos conceptes donat que les taxes d'activitat i d'ocupació fan referència a la població de 16 a 65 anys, excloent les persones grans de l'anàlisi.

Gràfic 18 Taxa d'activitat per a persones amb dificultats en la realització d'activitats bàsiques per països. Font: Eurostat 2011

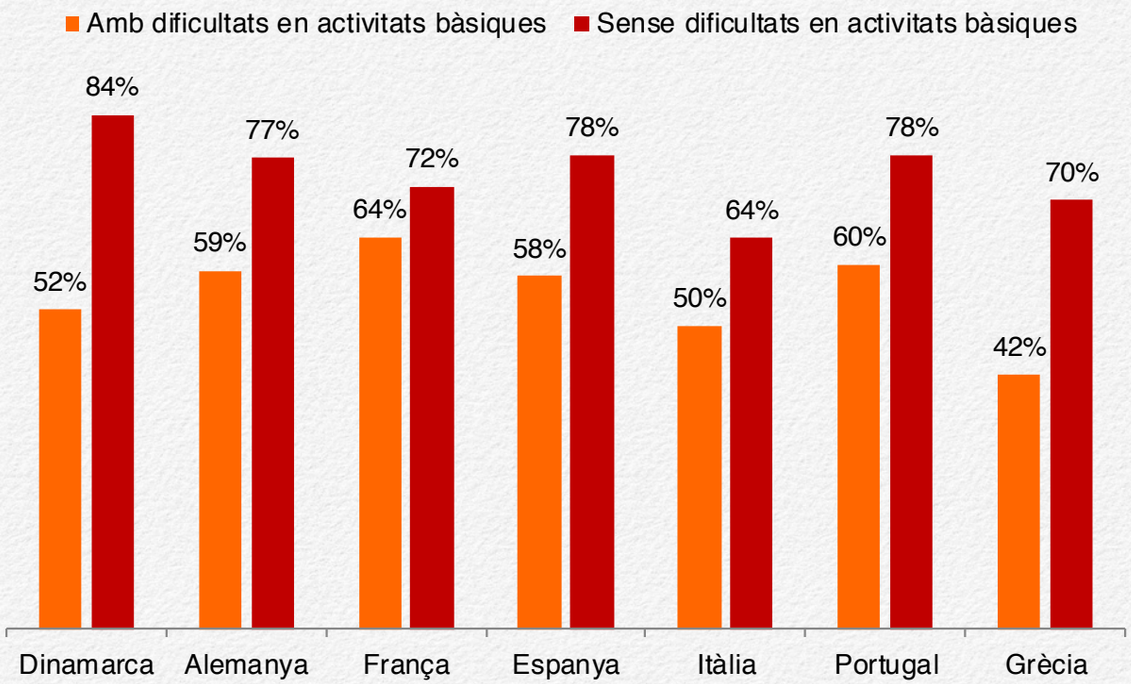

Gràfic 19 Taxa d'ocupació per a persones amb dificultats en la realització d'activitats bàsiques per països. Font: Eurostat 2011

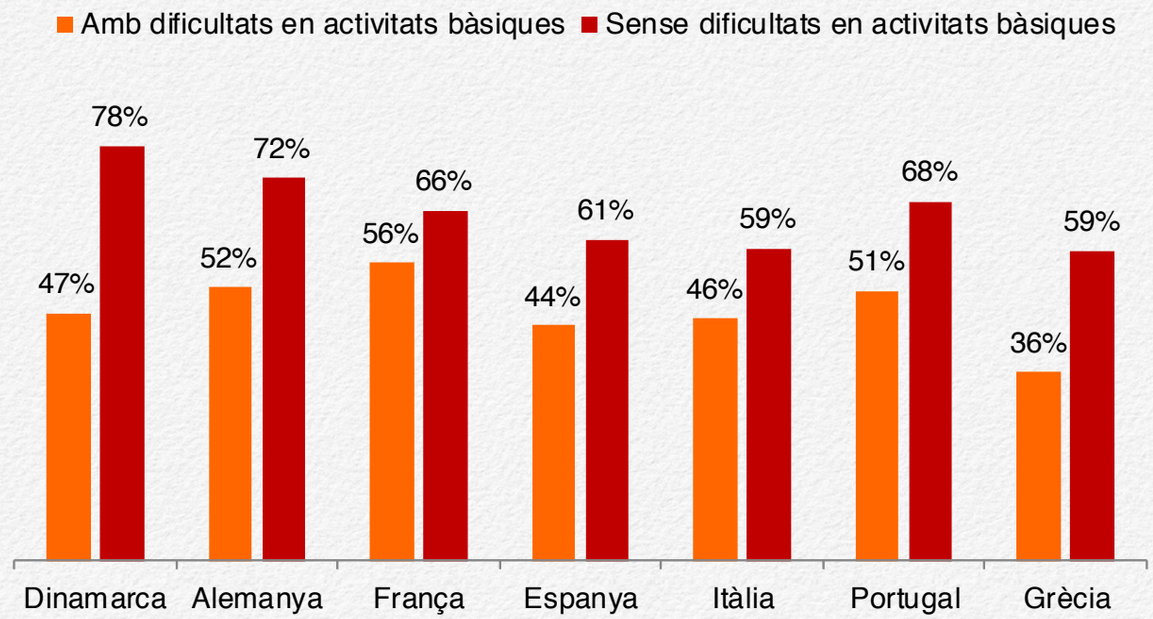

La taxa d'activitat fa referència a les persones que tenen una feina o la busquen activament. Mentre que la taxa d'ocupació fa referència a les persones que es troben treballant. La diferència dóna com a resultat la taxa d'atur.

La comparativa entre totes dues taxes mostra tendències semblants caracteritzades per una baixa participació de les persones amb dificultats per a la realització d'activitats. Aquestes baixes taxes de participació en el mercat laboral constitueixen una de les raons importants per les quals la discapacitat pot conduir a la pobresa.

Edat i ocupació

Un altre tipus de discriminació que es pot donar deriva de l'edat i afecta tant a les franges més joves com a les més grans. Aquesta discriminació s'acumula a la discriminació per motius de discapacitat i pot provocar desigualtats d'oportunitats. En aquest cas s'analitza la taxa d'ocupació de les persones amb dificultats en les activitats bàsiques segons l'edat d'aquestes. S'observa com en tots els territoris estudiats, la franja que té una taxa d'ocupació més elevada és la de 25 a 54 anys. Després hi ha dos grups de països: aquells on els joves són el grup menys ocupat, representats per Portugal, Itàlia i Espanya. I aquells on les persones grans són les menys ocupades, formats per Dinamarca, Alemanya i Grècia. Les principals diferències es troben a Itàlia, on la diferència entre el grup de 25 a 54 anys i el de 15 a 54 anys ascendeix al 47% i a Portugal, on aquesta diferència és del 40%.

Gràfic 20 Taxa d'ocupació per grups d'edat de persones amb dificultats en la realització d'activitats bàsiques per països. Font: Eurostat 2011

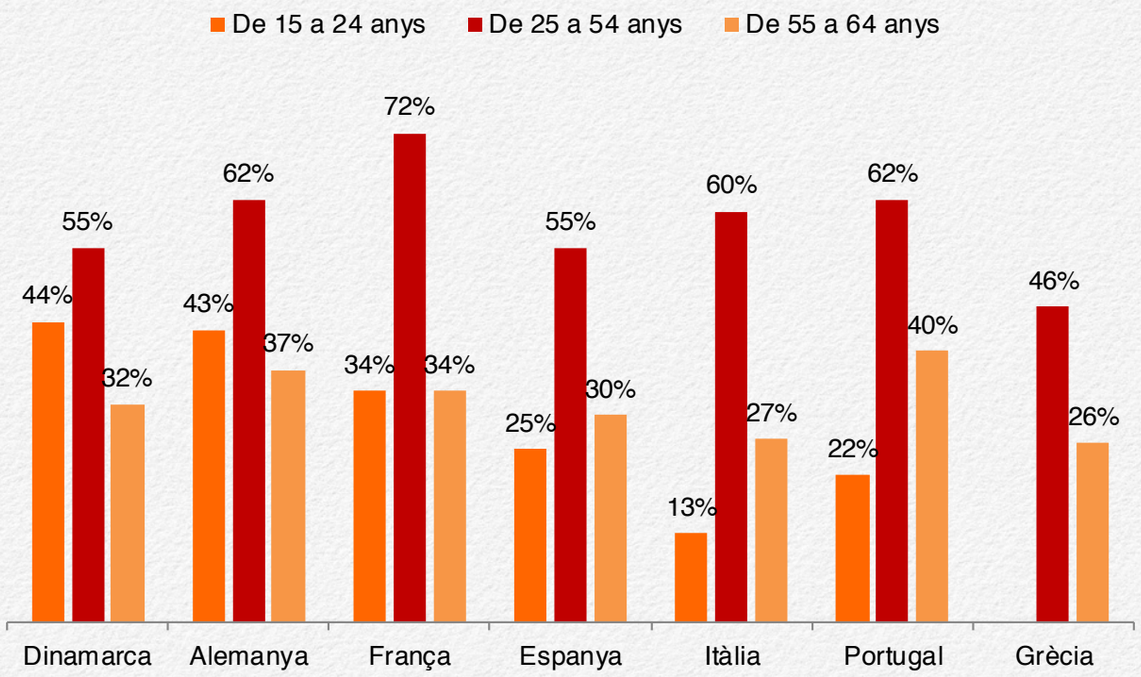

En resum

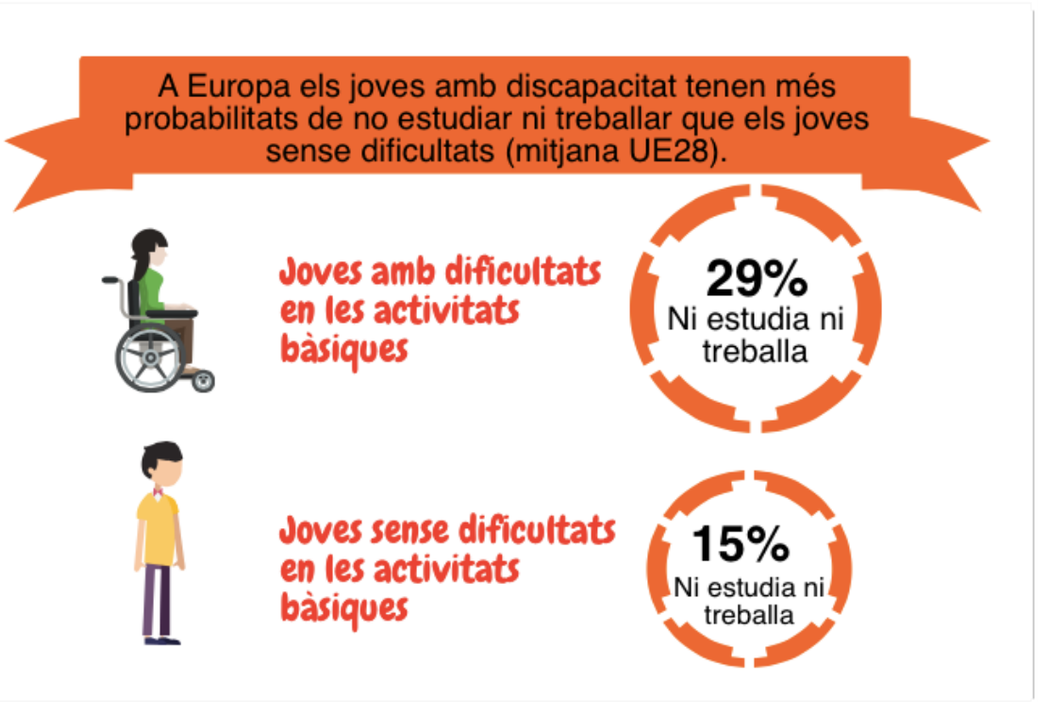

Les persones amb discapacitat perceben barreres en l'accés a l'educació i al mercat laboral que es concreten en nivells inferiors d'estudis assolits i en taxes d'activitat i ocupació inferiors a la població en general en edat de treballar.

L'edat i el sexe són dos factors que poden acumular-se a la discapacitat, provocant encara un greuge major que pot derivar en situacions de discriminació i exclusió social.

Protecció social i sanitat

4

La menor participació de les persones amb discapacitat en el mercat laboral es pot traduir en uns nivells majors d'exclusió i pobresa. Per evitar-ho els Estats membres de la Unió Europea compten amb sistemes de protecció social que tot just s'analitzen en aquest capítol. També s'estudien indicadors del sistema de salut.

Les persones amb discapacitat poden tenir necessitats específiques d'assistència per a les quals es preveu la protecció per part de les administracions. L'Eurostat considera el concepte de necessitat d'assistència en les seves estadístiques i el defineix com la necessitat de disposar d'un equipament especialitzat i/o d'ajuda personal.

L'anàlisi per països mostra que a excepció de Dinamarca i Alemanya, hi ha una tendència a l'equilibri entre les persones amb discapacitat que manifesten necessitats d'assistència i les que no. Novament, ens trobem amb diferents models d'Estat de Benestar que poden explicar aquests resultats.

Gràfic 21 Percentatge de persones amb discapacitat segons necessitat d'assistència. Font: Eurostat 2012

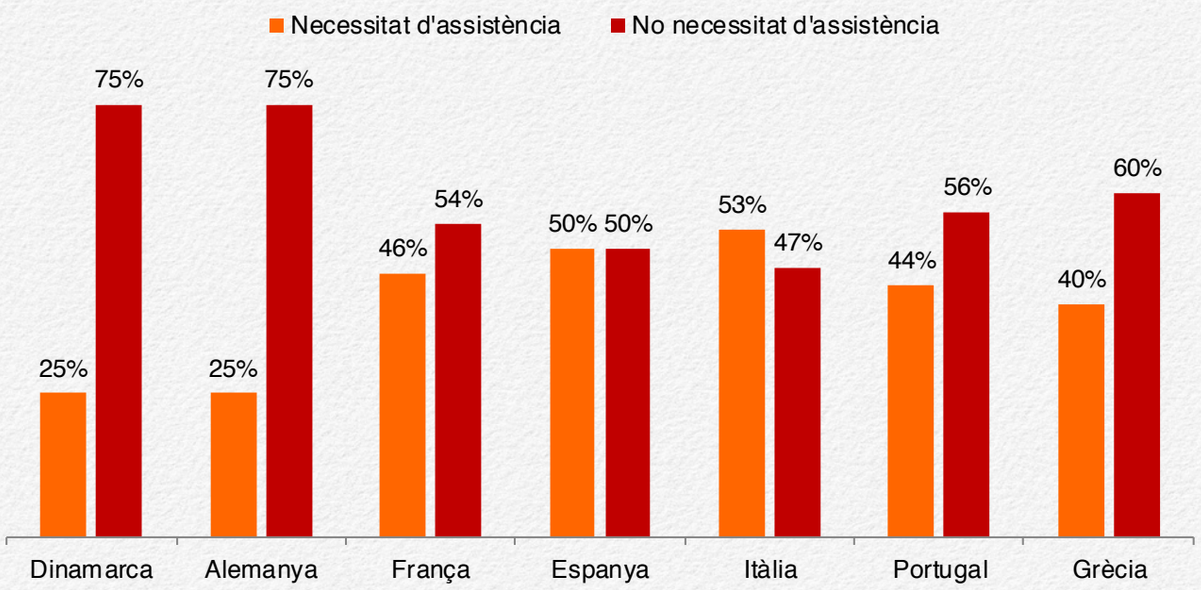

Com és lògic, la necessitat d'assistència varia en funció de l'edat. Aquesta tendència es reprodueix en tots els territoris estudiats. Les majors diferències per edats es troben a Grècia amb 34 punts percentuals de diferència i Portugal amb 28. En canvi, a Dinamarca es donen menys diferències per edat.

Gràfic 22 Percentatge de persones amb discapacitat per grups d'edat segons necessitat d'assistència. Font: Eurostat 2012

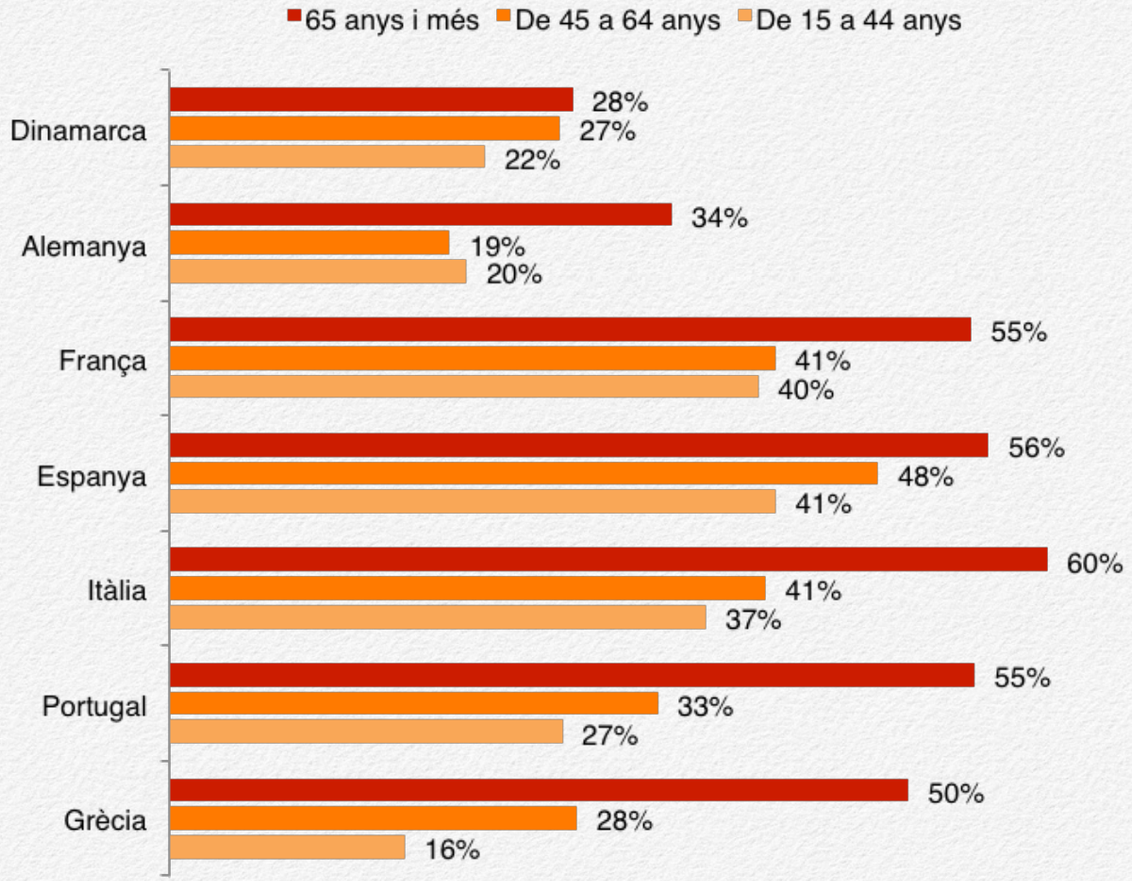

Risc de pobresa

La intervenció social en termes de prestacions monetàries es pot analitzar a través del percentatge del PIB que suposen les pensions per discapacitat. En els darrers 30 anys la mitjana per als països de l'OCDE, ha augmentat en 0,05% del PIB.

L'anàlisi per dècades mostra que al 1990 el percentatge del PIB destinat a les pensions per discapacitat va augmentar respecte 1980 per tornar a disminuir a la dècada del 2000. Aquesta xifra torna a remuntar en el 2010 fins a l'1,12% del PIB però no assoleix els nivells assolits al 1990, quan aquestes significaven l'1,16% del PIB.

Gràfic 23 Evolució del percentatge del PIB destinat a pensions per discapacitat (mitjana de l'OCDE). Font: OCDE

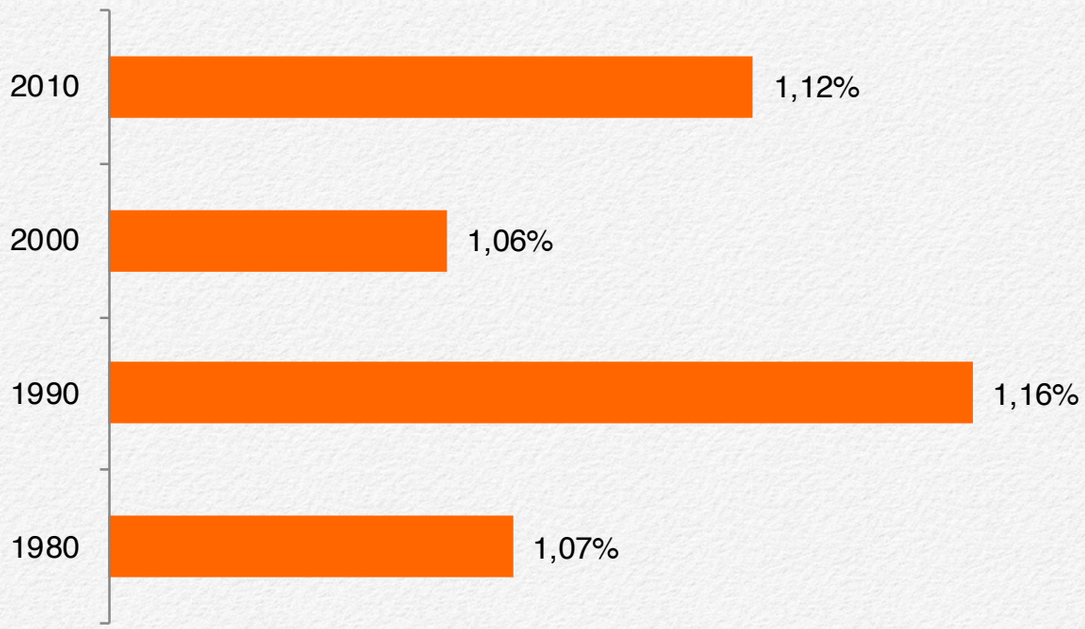

En absència de garanties socials, la discapacitat pot esdevenir un factor de risc de pobresa i exclusió social. El gràfic 24 mostra el risc de pobresa de les persones amb i sense limitació d'activitat abans de transferències socials; per tant, la desigualtat prèvia a la intervenció de les administracions públiques.

Com mostren les dades, Grècia és el país on el risc de pobresa és més elevat per a ambdós col·lectius. Pel que fa a les distàncies entre persones amb limitació de l'activitat i sense s'observa que el país on més diferències hi ha és Alemanya, amb un 35% de diferència. Per contra, Dinamarca és el país que menys diferències presenta amb un 19%.

Gràfic 24 Percentatge de persones (de 16 anys i més) en risc de pobresa abans de transferències socials segons limitació d'activitat. Font: Eurostat, 2013

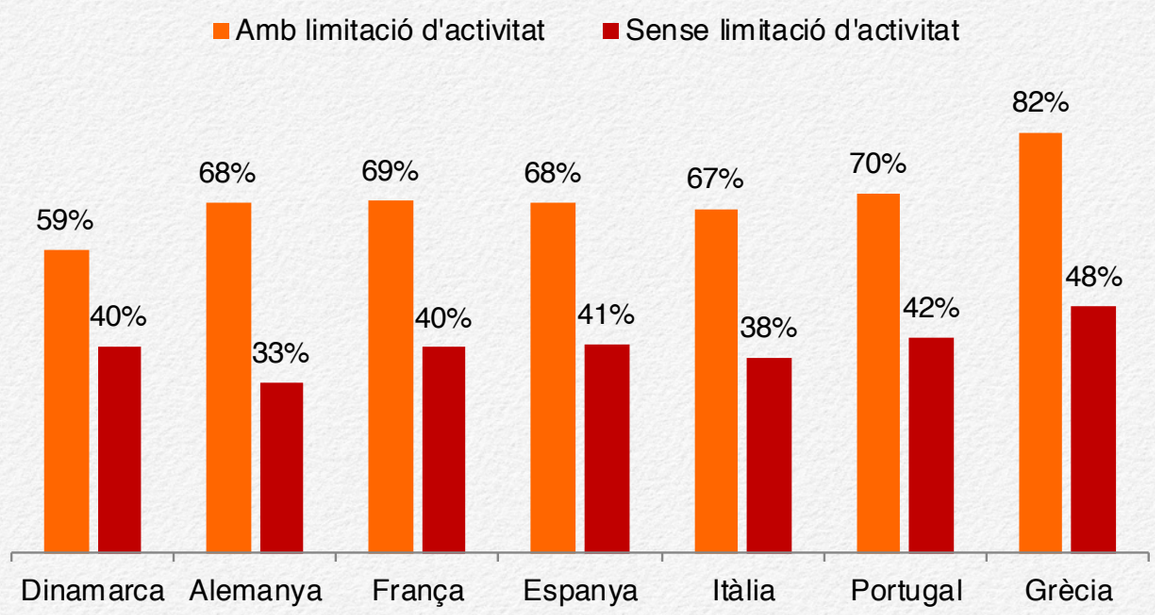

Estat de salut

La relació entre salut i discapacitat pot ser complexa en tant que poden intervenenir factors associats a la discapacitat difícils d'estimar. Per això, la percepció de cada persona és un bon indicador de mesura, més encara si es considera que la salut no és tan sols l'absència de malaltia.

La percepció de l'estat de salut per part de les persones amb i sense limitació d'activitat és diferent. En el cas de les persones amb limitacions és percep pitjor el propi estat de salut. En canvi, les persones sense limitacions majoritàriament perceben la seva salut com a bona o molt bona.

Gràfic 25 Percentatge de persones que autoperceben una salut bona o molt bona segons limitació d'activitat i per països. Font: Eurostat 2013

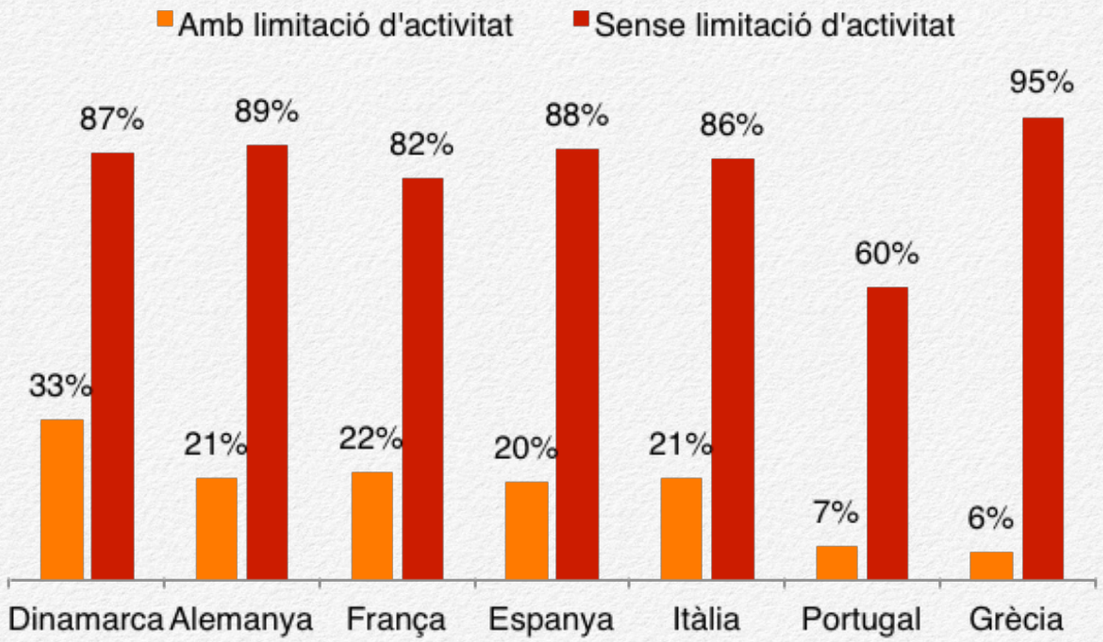

L'ànalisi per països destaca diferències com en el cas grec on només un 6% de les persones amb limitació d'activitat creuen que la seva salut sigui bona o molt bona, i en canvi el 95% de les persones sense limitació creuen que ho és; amb un 89% de diferència. Les majors diferències, després de Grècia es situen a Espanya i Alemanya, ambdues amb un 68% de diferència entre les persones amb i sense limitació d'activitat. En canvi, el territori més igualat és Dinamarca.

A nivell europeu -UE27-, pràcticament la meitat de les persones amb limitació d'activitat perceben que la seva salut és moderada, un terç la perceb com dolenta o molt dolenta i només un 21% perceb que la seva salut sigui bona o molt bona.

Gràfic 26 Percepció de l'estat de salut de les persones amb limitació d'activitat de 16 anys i més de la Unió Europea (UE27). Font: Eurostat 2013

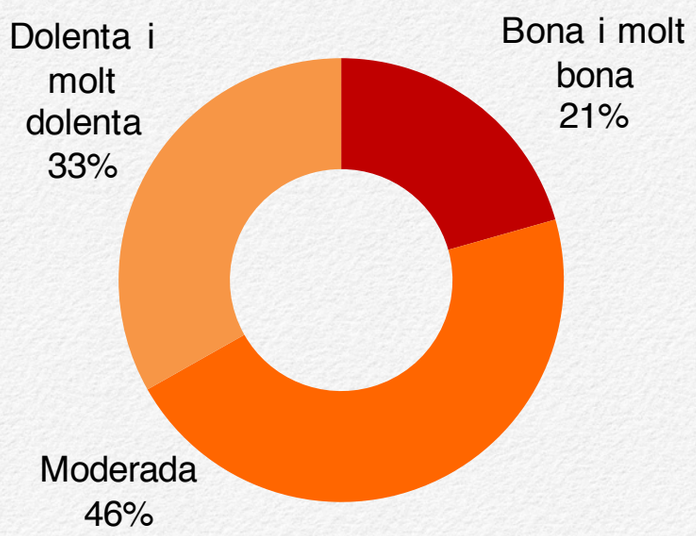

Assistència sanitària

Un dels aspectes que pretén treballar l'Estratègia Europea sobre Discapacitat 2010-2020 és l'accessibilitat a una assistència sanitària de qualitat. Un possible indicador de l'accés als serveis sanitaris és el grau de satisfacció vers l'atenció mèdica. L'Eurostat recull dades en relació al nivell de satifacció en base a tres motius: cost del servei mèdic, distància o llunyania del servei i llista d'espera. Cal matisar que l'enquesta no inclou aquesta informació separada sinó que aporta el valor que suma tots tres.

Per tal de sintetitzar la informació, al següent gràfic analitza només la insatisfacció amb l'accés al sistema sanitari. Aquesta informació es presenta separada per persones amb limitacions en l'activitat i sense. El concepte "limitació d'activitat" és ampli, i en societats envellides com les europees, és lògic que hi hagi més presència de dones en aquest col·lectiu ja que la seva esperança de vida és superior.

En tot cas, el grau d'insatisfacció per l'atenció mèdica de les persones amb limitació d'activitat pràcticament no varia en funció de si es tracta de dones o d'homes -hi ha distàncies de l'1% i del 2% per a tots els països estudiats-. On sí que hi ha diferències és entre les persones amb limitació d'activitat i sense. Les primeres presenten en gairebé tots els casos xifres més altes d'insatisfacció; a excepció del cas espanyol on no hi ha diferències.

Els països on més diferències hi ha són Grècia amb un 15% i Itàlia amb un 11%. El territori amb nivells d'insatisfacció més baixos és Espanya, amb només un 1% de les persones insatisfetes per l'atenció mèdica. Aquestes dades poden sorprendre tenint en compte les reduccions pressupostàries que ha patit el sistema sanitari els últims anys, però aparentment, els nivells d'insatisfacció continuen baixos, fins i tot més que en altres països com Alemanya, Dinamarca o França.

Gràfic 27 Insatisfacció per l'atenció mèdica rebuda segons limitació d'activitat i per països Font: Eurostat 2013

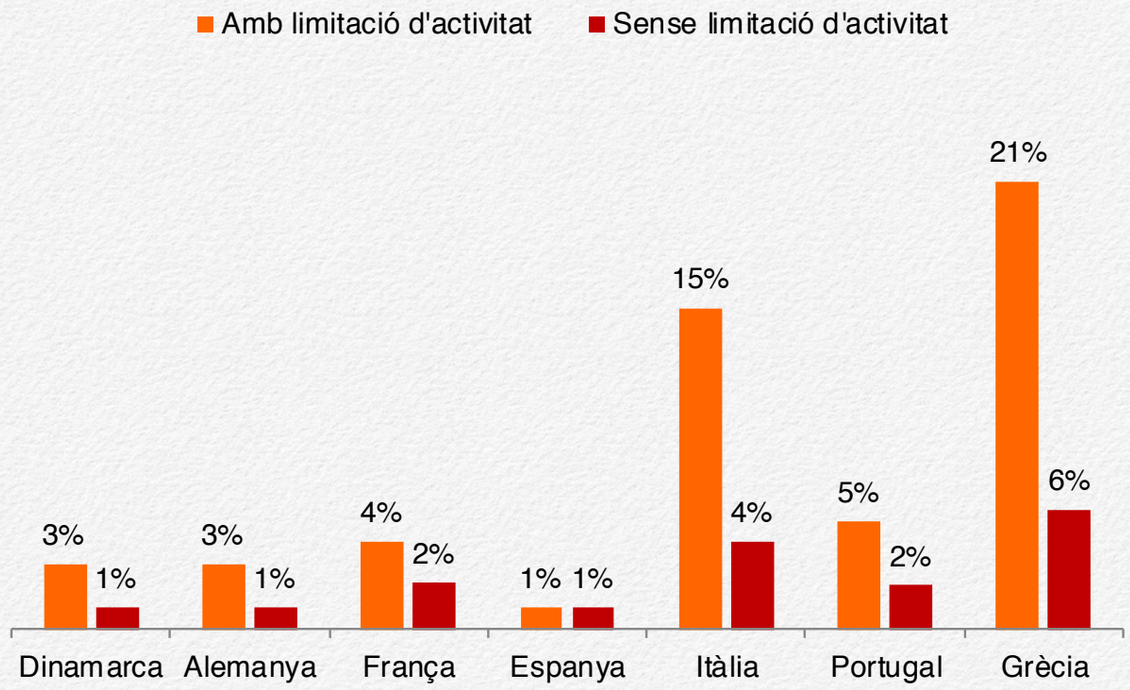

L'enquesta europea que mesura el grau satisfacció de l'atenció mèdica inclou dins el mateix indicador tres factors: el cost del servei mèdic, la llunyania i les llistes d'espera.

Acció exterior

El darrer eix de l'Estratègia Europea sobre Discapacitat 2010-2020 fa referència a l'acció exterior. Segons dades de l'Informe Mundial sobre Discapacitat al món hi ha prop de de 1.000 milions de persones amb discapacitat.

La discapacitat es troba més present en àrees rurals poc desenvolupades, que és on viu el 80% de les persones amb discapacitat del món. On les situacions de pobresa i exclusió intensifiquen els elements de vulnerabilitat i discriminació.

La manca de dades al respecte de la despesa realitzada pels països de la Unió Europea fa difícil avaluar aquest eix de l'Estratègia.

Alguns actors com FIRAH afirmen que el desenvolupament de la inclusió no rep l'atenció adequada en els programes i apunten cap a una dissonància entre les polítiques i les lleis d'una banda, i les pràctiques de l'altra.

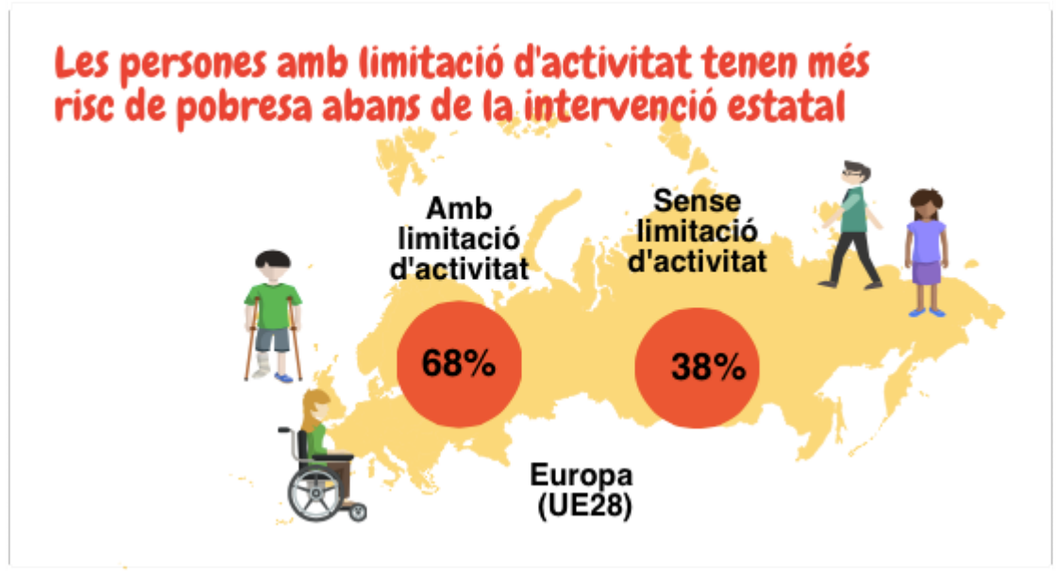

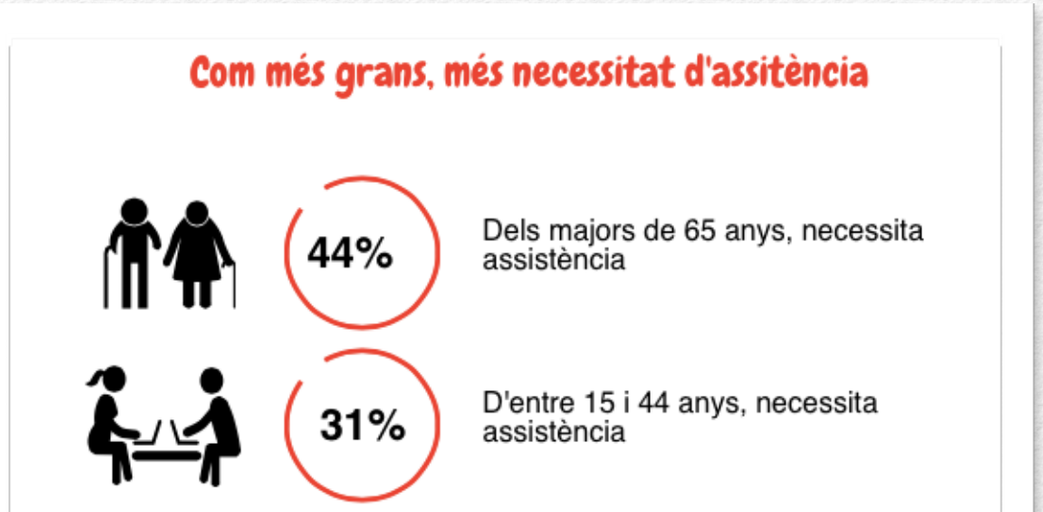

Conclusions

Aquestes conclusions es plantegen des d'un vessant crític, per afavorir la reflexió i el debat entorn la situació de les persones amb discapacitat. També, amb la voluntat d'interpel·lar tota la ciutadania per treballar conjuntament en la construcció d'una societat més inclusiva i defensar els drets del col·lectiu que estableix la Convenció de l'ONU del 2006.

L'estratègia Europea sobre Discapacitat 2010-2020 posa de manifest la voluntat dels Estats membres de la Unió Europea per avançar en el camí cap a la igualtat d'oportunitats. Per analitzar l'estat actual de les barreres -físiques i socials- i poder entendre la dimensió de les fites que hi ha per endavant, s'han analitzat diferents indicadors en relació als 8 àmbits d'actuació descrits en l'Estratègia.

Una de les primeres conclusions que s'extreuen és que tots els àmbits d'actuació reflecteixen la desigualtat existent entre les persones amb discapacitat i sense. Amb això es fa palesa la necessitat d'intervenir sobre **MÚLTIPLES FACTORS DE DISCRIMINACIÓ** que afecten grans àrees de la vida com són l'accessibilitat en els espais, l'educació i l'ocupació, la sanitat, etc.

Però les desigualtats varien en funció dels països tot dibuixant unes tendències que es repeteixen en els diferents àmbits. Per exemple, a Dinamarca en pràcticament tots els àmbits estudiats l'existència de barreres és menor que a la resta de països. L'antítesi a aquests resultats es troba a Grècia, que presenta unes xifres de desigualtat per sobre de la mitjana europea, subratllant àmbits econòmics com el risc de pobresa i exclusió o els nivells d'ocupació.

Resulta interessant l'anàlisi per països tenint en compte els **MODELS D'ESTAT DEL BENESTAR** presents a cadascun d'ells. Amb aquesta comparativa es pot dir que els països amb un Estat del Benestar Escandinau com Dinamarca generen menys barreres i la igualtat d'oportunitats s'acosta més a la garantia de drets civils, socials i econòmics. D'altra banda, l'Estat del Benestar Continental de països com Alemanya i França, mostra nivells intermedis, més baixos que l'anterior model però per sobre dels països del Mediterrani a nivell educatiu, laboral i de risc de pobresa i exclusió. Finalment, els països del sud d'Europa o de la regió mediterrània com són Portugal, Itàlia, Grècia i Espanya, presenten xifres més altes de desigualtat en tots els àmbits analitzats. Un dels greuges està relacionat amb la capacitat de satisfer les necessitats bàsiques i fer front a despeses inesperades.

Gràfic 28 Incapacitat d'afrontar despeses financeres inesperades per segons limitació de l'activitat. Any 2013.. Font: Eurostat 2013

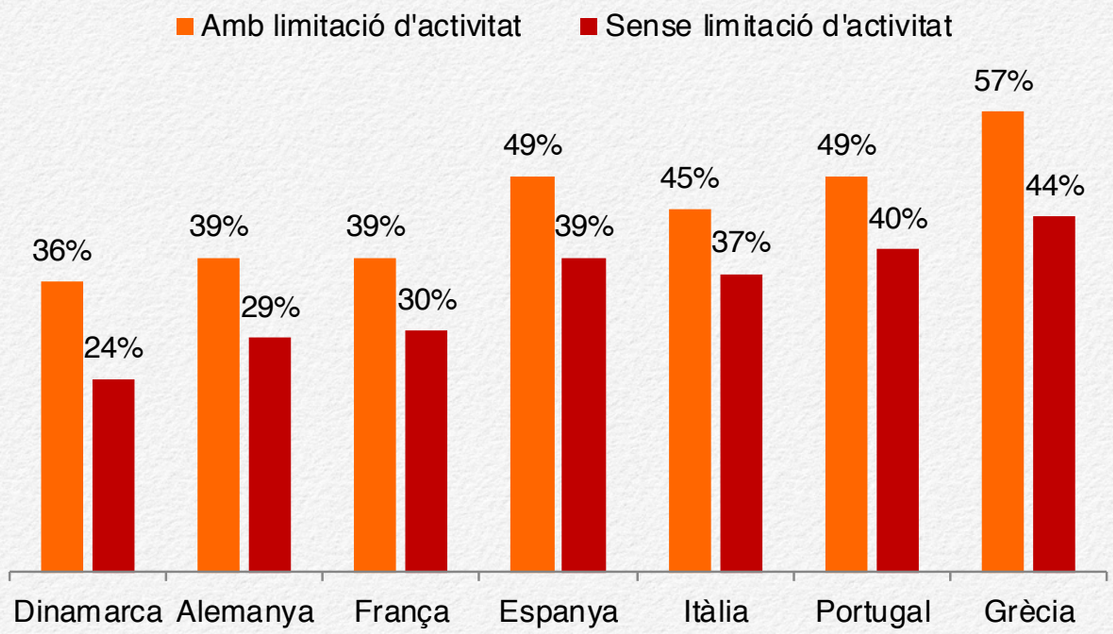

En paral·lel, variables com el sexe, el nivell de renda i el tipus de llar intervenen en major mesura com a factors de discriminació que s'acumulen a la discapacitat. El factor del tipus de llar es pot entendre com el teixit de suport directe i proper amb què compten les perso-

amb discapacitat, no institucionalitzat i basat en les relacions de confiança. Així doncs, aquest factor indica la densitat del suport amb què compta una persona que, com és raonable, afecta sobre l'accés d'aquesta a serveis i recursos.

Amb això és fa patent la **DIMENSIÓ SOCIAL DE LA DISCAPACITAT** i com les **POLÍTIQUES SOCIALS** poden revertir situacions de discriminació i desigualtat. Si el factor individual de la discapacitat fos determinant en les barreres no s'establirien diferències tan notables per països i en base als diferents models de benestar. Tampoc per altres factors com el sexe, el nivell de renda o el tipus de llar.

Una de les conseqüències que es desprèn i que es troba directament vinculada amb l'Estratègia Europea és la necessitat d'impulsar en els països de la regió mediterrània una estratègia molt més contundent per tal de poder aproximar-se als nivells dels països del nord. Amb això es podria incidir en l'impacte que la crisi socioeconòmica ha produït en les societats del sud d'Europa on el model 'familiarista' ha estat en molts casos l'únic garant del benestar de les persones amb discapacitat.

Però tenint en compte el punt de partida de l'Estratègia pel que fa a les barreres amb què topen les persones amb discapacitat, caldria plantejar seriosament quins objectius són factibles haver aconseguit el 2020, especialment tenint en compte que part de les barreres es deriven d'estructures culturals i pràctiques hegemòniques.

El cas espanyol

Per als diferents indicadors analitzats s'observa que el cas espanyol s'alinea amb el model d'Estat del Benestar de la regió mediterrània. Les dades mostren que hi ha una major percepció de barreres que a països del nord i les taxes d'activitat, ocupació i nivells d'estudis corroboren aquesta percepció.

Amb tot, les dades pel que fa a l'abandonament escolar, l'ocupació i el risc de pobresa són especialment elevades i mostren bretxes profundes entre les persones amb discapacitat i sense. Aquestes distàncies que no haurien de tenir cabuda a l'Europa del segle XXI, plantegen reptes en l'àmbit estatal per donar resposta a problemàtiques específiques del nostre entorn.

Fitxa tècnica

Les dades per elaborar aquest informe provenen principalment de l'Eurostat, organisme que realitza les estadístiques oficials europees i compila les dades d'estudis locals dels països membres.
El document marc ha estat la mateixa Estratègia Europea sobre Discapacitat 2010-2020.

Per a l'elaboració d'aquest monogràfic s'han analitzat les dades procedents de:

- **Dades i xifres sobre discapacitat. Eurostat.**
Consultar dades

- **Dades i xifres sobre prestacions per discapacitat. OCDE.**
Consultar dades

- **Dades sobre indicadors de desigualtat. INE.**
Consultar dades

Els documents marc per a l'elaboració d'aquest monogràfic han estat:

- **Estrategia Europea sobre Discapacidad 2010-2020.**
Consultar document

- **Convención sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad de las Naciones Unidas.** Consultar document

- **Informe Mundial sobre la discapacitat (2011). Organització Mundial de la Salut i Banc Mundial.** Consultar document

Altres fonts consultades:

Carta Internacional del Ocio. Consultar document

Castro et al. (2012). "*La brecha digital en las personas con discapacidad*" a Cuaderno Red de Cátedras Telefónica. Cátedra Telefónica de la ULPGC, Universidad Las Palmas de Gran Canaria. Consultar document

Corine Van Veen, S. (2014) "Development for all. Understanding disability inclusion in development organizations.-2014" a FIRAH. Consultar document

Eurobaròmetro Especial 317 (2009) "*Discrimination in EU in 2009*" European Comission. Consultar document

European Parliament (2010) "*The mobility and Integration of People with Disabilities into the Labour Market*". Policy Department. Economic and scientific policy. Employment and social affairs. Consultar document

Madariaga (2009). "*Ocio y discapacidad: El reto de la inclusión.*" Instituto de Estudios de Ocio. Consultar document

Leonardi M et al. (2009) "*MHADIE background document on disability prevalence across different diseases and EU countries*". Measuring Health and Disability in Europe. Milan. Recuperat de: Informe Mundial sobre Discapacitat. Consultar document

Organización Panamericana de Salud (2002) "Promoción de la salud en las Américas". Edición 2002, Volumen 1. Consultar document

Open file on inclusive education (2001) UNESCO. Consultar document

L'Observatori de la Discapacitat Física (ODF) és un instrument tècnic al servei de les persones amb discapacitat i de la resta de la societat per a la recopilació, sistematització, actualització, generació i difusió d'informació relacionada amb l'àmbit de la discapacitat.

L'ODF sorgeix fruit de la reflexió en el marc del I Fòrum de la Diversitat Funcional d'Amputats Sant Jordi celebrat al novembre de 2012 a Barcelona. Allí va tenir lloc un debat entre les entitats participants sobre la importància de generar coneixement sobre la discapacitat física per visibilitzar una realitat sovint desconeguda per la societat i, alhora, disposar d'eines per garantir els drets del col·lectiu i millorar la tasca d'incidència política de les organitzacions no lucratives.

L'associació Amputats Sant Jordi —ASJ va donar l'impuls necessari per dur a terme la iniciativa i juntament amb l'Observatori del Tercer Sector, que assumeix la part tècnica, l'Observatori de la Discapacitat Física avui és una realitat. L'ODF és un projecte obert a les organitzacions amb interès cap a aquesta temàtica que vulguin col·laborar activament. Des de fa uns mesos, compta amb el suport de COCEMFE Catalunya, COCEMFE Barcelona, Fundació Bancària 'la Caixa' i la Fundación Vodafone España.

OBSERVATORI DISCAPACITAT FÍSICA